

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Белешки за тренерите

INTELLECTUAL OUTPUT 03

Подготвено од:

Рон Фортуна, Ангела Капер и Јасмина Трошанска

МАЈ 2020 | VERSION 1.0

Содржина

ВОВЕД	2
МОДУЛ 1: КОМУНИКАЦИЈА (ВЕРБАЛНА)	3
МОДУЛ 1 КОМУНИКАЦИЈА (ПРЕД – ВЕРБАЛНА ФАЗА)	6
МОДУЛ 2 ЕМОЦИОНАЛНА РЕГУЛАЦИЈА (РЕДОВНИ УЧИЛИШТА)	10
МОДУЛ 2 ЕМОЦИОНАЛНА РЕГУЛАЦИЈА (ПОСЕБНИ УЧИЛИШТА)	15
МОДУЛ 3 СОЦИЈАЛНИ ВЕШТИНИ (РЕДОВНИ УЧИЛИШТА)	20
МОДУЛ 3 СОЦИЈАЛНИ ВЕШТИНИ (ПОСЕБНИ УЧИЛИШТА)	23
МОДУЛ 4 СЕНЗОРНИ ПОТРЕБИ (РЕДОВНИ И ПОСЕБНИ УЧИЛИШТА) – ВОВЕДНА ВЕРЗИЈА	26
МОДУЛ 4 СЕНЗОРНИ ПОТРЕБИ (РЕДОВНИ И ПОСЕБНИ УЧИЛИШТА) – НАПРЕДНА ВЕРЗИЈА	29
МОДУЛ 5 МОДИФИКАЦИИ И АДАПТАЦИИ (РЕДОВНИ УЧИЛИШТА)	33
МОДУЛ 5 МОДИФИКАЦИИ И АДАПТАЦИИ (ПОСЕБНИ УЧИЛИШТА)	37
МОДУЛ 6 ПРЕДИЗВИКУВАЧКО ОДНЕСУВАЊЕ (РЕДОВНИ И ПОСЕБНИ УЧИЛИШТА)	41
ДОДАТОК 1 ТРАНСКРИПТ: ВИДЕО –МЕТОД НА РАЗМЕНА НА СЛИКИ	46
ДОДАТОК 2 ТРАНСКРИПТ: ЕДНОСТАВЕН ЗНАКОВЕН ЈАЗИК	47

Вовед

Целта на ASD-EAST белешките за тренери е да обезбедат насоки за користење на ASD-EAST материјалите. Материјалите се во согласност со програмата за обука ASD-EAST (види посебен документ), што ги одразува потребите на специјалните едукатори, кои се утврдени во извештајот од проценка на состојбата.

Избор на обучувачи

Прво и најважно е да изберете обучувачи кои се искусни и кои можат самоуверено да ги презентираат материјалите. Обучувачите треба да бидат свесни за потребите и перспективите кои се различни меѓу специјалните и редовните училишта. Учесниците на самата обука ќе сакаат да поставуваат прашања и може да бидат скептични доколку обучувачот има ограничено искуство во својата област (искуства од редовно или посебно училиште). Корисно е ако обучувачот има искуство во областа што ја презентира и се чувствува удобно да одговори на специфичните прашања што можат да ги имаат присутните. Обучувачите би требало да имаат однапред подготвени идеи за примери и сценарија за ученици. Луѓето сакаат да слушаат вистински приказни. Ова ја прави обуката да изгледа порелевантна и им помага на наставниците да ги разберат придобивките од истата.

Акциони точки

Користете го Слајдот за рефлексивност на крајот од секоја сесија за да ги натерате наставниците да размислат за три работи што ги научиле од сесијата и за три работи што би сакале да ги спроведат во своите училишта. Акцентот треба да биде на тоа да се обидеме, да помогнеме да ги водиме наставниците за да направат промени и адаптации во училиштата или пак опкружувањето во училиштето. Се надеваме дека обуките ќе ги инспирираат вработените да направат промени во нивната пракса. Одвојувањето на одредено време за размислување за обуката и размислувањето како да се спроведе наученото во своето училиште ќе ги зголеми шансите учесниците да ја сметаат обуката практична и корисна.

За модулите

Модулите 1, 2, 3 и 5 од обуките се достапни во два различни формати - едниот погоден за кадар кој работи во посебни училишта, другиот за вработените во редовните училишта – кои работат со деца на возраст од 6 до 11 години. Можеби ќе треба да ги прилагодите или комбинирате елементите на двете презентации за да одговараат на вашата публика.

Модулот 4 е достапен во пократка верзија на воведното ниво и понапредната верзија. Изберете го оној што одговара на вашиот стил на предавање и претходно знаење на вашата публика.

Модул 1: Комуникација (вербална)

Овој модул е погоден за наставници во редовните училишта или за оние што образуваат учениците со експресивни јазични вештини од 3-4 зборови или повеќе.

Activity Think of an animal... ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047812	Слајд 3 – Energiser/Ice breaker активност Замолете го секој член од групата да замисли едно животно и потоа да се постави на одреден простор според редоследот на висината / големината на замисленото животно, без да зборува. Ако има голем број учесници (20 или повеќе), може да изберете да ги поделите во групи од околу 10. Учесниците имаат само две минути за да го сторат тоа – потенцирајте дека ќе треба да бидат брзи. Не давајте повеќе помош, насоки или упатства и не ја потенцирајте важноста да не се зборува. Целта е учесниците да откријат други начини на комуникација едни со други. На крајот на вежбата, треба да останат на местото во редот и кажете им дека можат да откријат какво животно се. Кога учесниците ќе се вратат на своите места, прашајте како се чувствуваа додека ја извршуваа задачата- потенцирајќи ги фрустрациите што не можат да комуницираат ефективно. Овој слајд треба да трае вкупно не повеќе од десет минути.
Communication is a two-way process ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047812	Слајд 4 Дискутирајте околу комуникацијата како двонасочна активност - осврнувајќи се на претходната активност и искуствата што ги доживеале учесниците.
Expressive communication issues - Echolalia - May not realise they have to communicate needs - Difficulty in putting abstract things into words - Not using inflection, tone or varying speed (may sound boring or odd) - May not be reciprocal - Difficulty understanding and using body language and gesture ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047812 Receptive communication issues - Slow verbal processing - It is difficult; may not be sustained - Not being able to screen out distractions - Either looking or listening (cannot do both) - Unable to appreciate how inflection and tone may change the meaning of the words - Very literal interpretation ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047812	Слајд 5 и 6 Објаснете ја секоја потточка со цел учесниците да ги разбираат конкретните потешкотии.
How to help - Reduce your language as much as you can. - Show and model what to do rather than tell. - Get attention/say name first. - Allow time to process information before expecting a reply. - Don't re-phrase a request or question if you need to repeat what you have said. - Tell them "what to do" rather than "what not to do". - Check understanding by asking them to repeat or demonstrate. ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047812 How to help - Avoid multi-step verbal instructions - Write down what they need to remember and for when rather than just tell them - Don't expect eye contact - Only use humour and sarcasm if you are sure they understand - Do what you say you will do, don't make flippant promises (e.g. we'll play that game next week) ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047812	Слајд 7 и 8 Можеби треба да опишете зошто овие техники се корисни за учениците со аутизам. Нагласете ја бавната обработка на аудитивните информации. Оваа способност се намалува уште повеќе кога детето е под стрес. Не е непристојно да користите помалку зборови, напротив ова му помага на ученикот во аудитивната обработка на говорот.

Ingredients for expressive communication ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-010702	Слајд 10 Овој слајд ги воведува трите наслови за експресивна комуникација. Н.Б. ќе разгледате подетални информации за секоја од овие во следните слајдови.
Think about your students: How does the child communicate? What's the child spoken language like? What about gestures, facial expression, body language? Does the child understand the 'rules' of conversation? Why does the child communicate - what sort of things motivate him/her to communicate? Asking for things? Sharing experiences, enjoyment and interest? Answering questions? Just to 'chat'? Out of interest in other people and their experiences? What opportunities does the child have to practice expressive language? ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-010702	Слајд 11 Охрабрете ги учесниците да поминат неколку минути размислувајќи за учениците што ги учат, забележувајќи ги работите со кои на ученикот можеби ќе им треба поддршка.
Developing the 'how' Provide prompts that help recall Visual reminders of experiences to share with others (pictures, flyers, pictures, objects) Written and audio diaries Scripts for starting a conversation Drawing - when there's a pause or when the other person isn't talking Greeting Initial question - "How was your...?", "What did you...?", "What will you be...?" Follow-up questions - who, what, what else, where, how? Ideas for opening questions and topics ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-010702	Слајд 12 Овие се практични идеи за да се поддржи ученикот при комуникација. Давајте примери со цел подобро да им се прикаже на учесниците развивањето на комуникацијата.
The Conversation Train by Joel Shaul This book uses the analogy of a train, train tracks and stations to help children to visualise the different elements of a conversation. You can also use toy trains and tracks when teaching this concept. ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-010702 The Green Zone by Joel Shaul The "Green Zone" is a visual representation of finding common ground between one person (black) and another person (pink) to create a "green zone" that represents the pair's shared interests. The book, illustrated with hundreds of photographs representing the range of other people's interests, clearly explains what the "Green Zone" is and how to find it and is suitable for children aged 7+. ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-010702	Слајдови 16 и 17 Ова се корисни ресурси на англиски јазик. Можеби имате корисни ресурси на вашиот јазик што сакате да ги споделите.
Activity: Proximity Teaching where and how to stand when you want to start a conversation with someone ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-010702	Слајд 18 Поделете ја групата на две помали групи- по една на секоја страна од просторијата. Поставете ги групите да се движат едни кон други додека не почувствуваат дека се наоѓаат на удобно растојание за разговор. Забележете дека ова може да биде различно за секоја индивидуа, на пр. некој што е срамежлив можеби не сака да се приближува кон другите. Поставете ги групите еден чекор поблизу едни кон други. Дали се чувствуваат непријатно? Заплашени? Направете два чекори наназад. Дали се чувствувате премногу далеку сега? Ако имате хулахоп (за демонстрации), демонстрирајте како тоа може да се искористи за да се прикаже визуелно удобен, интимен простор за разговор. Или обидете се да ги испружите рацете како визуелен маркер за тоа колку треба да биде растојанието. Запомнете дека лицето со аутизам може да не ја чувствува непријатноста што ја чувствуваме кога е премногу блиску. Треба да обезбедиме многу јасни визуелни правила и упатства за тоа што е соодветно растојание за разговор.
Starting a conversation ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-010702	Слајд 19 Може да се подготват поттикнувачи за разговор за учениците.

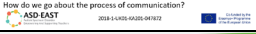

Teach how to end a conversation ASD-EAST 2018-1-RO10-KA201-016711	Слајд 20 Употреба на зборовите „очекувано“ и „неочекувано“ наместо „правилно“ и „погрешно“, се поврзува со идеите за социјално размислување, што се објаснети во Модул 3.
Voice Scales - Using numbers to describe volume and indicate the appropriate volume for a situation can help and clarify understanding. - Use a paper clip to show which voice is expected in different situations. ASD-EAST 2018-1-RO10-KA201-016711	Слајд 21 Воведување на гласовна скала преку играње улоги може да биде корисно за учениците со аутизам. Ако имате примери на говорна скала, споделете со учениците.
Working on the 'why' - Develop interests and choices – and don't anticipate his needs (encourage to ask for things including help) - Show and tell: helping communication for social reasons - Prompt and model showing and pointing (to share a focus of interest) - Telling – what is happening now to start with, then 'what' - Make sure you respond and encourage but avoid too many questions - Prompt him to try 'What' (even if he has no interest) - Asking questions about what someone else has been doing - Sharing own experiences "How are you?" "Do you like...?" ASD-EAST 2018-1-RO10-KA201-016711	Слајд 22 Многу деца со аутизам не иницираат комуникација и треба да се научат што ќе добијат од разговорот (покрај тоа што ќе бидат исполнети нивните итни потреби или барања). Исто така, треба да ги научат социјалните очекувања кога водат разговор со другите.
Extending 'opportunities' to communicate - Make time and space - Follow their lead – add comments not questions - Join their activities - Create temptation - give reminders - Model them in view but out of reach - Visual props and prompts - Selective responses (that use with care) - Play dumb - Delay your response - Planned ignoring - Respond and encourage - Show interest - Add something that might get their interest - Praise to allow them to process information ASD-EAST 2018-1-RO10-KA201-016711	Слајд 23 По наставата на специфични вештини, важно е да се создадат многу различни можности за учениците да ги практикуваат овие вештини.

Модул 1 Комуникација (Пред – вербална фаза)

Оваа верзија на Модул 1 е погодна за наставници кои работат главно со деца чиј развој на говорот е на превербално ниво или за оние кои имаат многу ограничени јазични вештини.

Activity Think of an animal...	Слајд 3 - Energiser/Ice breaker Активност Замолете го секој член од групата да замисли едно животно и потоа да се постави на одреден простор според редоследот на висината / големината на замисленото животно, без да зборува. Ако има голем број учесници (20 или повеќе), може да изберете да ги поделите во групи од околу 10. Учесниците имаат само две минути за да го сторат тоа – потенцирајте дека ќе треба да бидат брзи. Не давајте повеќе помош, насоки или упатства и не ја потенцирајте важноста да не зборувате. Целта е тие да откријат други начини на комуникација едни со други. На крајот на вежбата, треба да останат на местото во редот и кажете им дека можат да откријат какво животно се. Кога учесниците ќе се вратат на своите места, прашајте како се чувствуваа додека ја извршуваа задачата- потенцирајќи ги фрустрациите што не можат да комуницираат ефективно. Овој слајд треба да трае вкупно не повеќе од десет минути.
Communication is a two-way process Does the child know: Why do we communicate? Do we have something to communicate about? (motivation) Do they have the attention skills to focus on communication? How do we go about the process of communication?	Слајд 4 Дискутирајте околу комуникацијата како двонасочна активност - осврнувајќи се на претходната активност и искуствата што ги доживеале учесниците.
Expressive communication issues - No meaningful verbal communication - Echolalia - May not realise they have to communicate needs. - Difficulty in putting abstract things into words. - Not using inflection, tone or varying speed (may sound boring or odd). - May not be reciprocal. - Difficulty understanding and using body language and gesture.	Слајд 5 Нагласете дека различните ученици имаат различни предизвици. Можеби ги имаат сите овие проблеми или комбинација само од некои.
How to help - Reduce your language as much as you can - Show and model what to do rather than tell - Get attention/say name first - Allow time to process information before expecting a response - Don't re-phrase a request or question if you need to repeat what you have said - Tell them "what to do" rather than "what not to do"	Слајд 7 Првата точка е најважна! Зборуваме премногу. Ова може да биде толку тешко за детето да процесира, но сепак имаме желба да зборуваме повеќе кога работите не одат добро. Бидете сигурни дека споделувате примери на пр. Наставничката која бара од дете да престане да работи и да седне на столот, првично може да рече: „Може ли да дојдеш и да седнеш тука Јован, те молам“. Ако Јован не одговори, тогаш таа може да го повтори барањето, но го повторувајќи велејќи: „Ајде, седни тука, те молам Јован“. Ако Јован сè уште не реагира, ќе користи одреден тон на гласот и ќе рече: „Јован, седи овде“ и со гест ќе покаже каде сака тој да седне. Јован најверојатно ќе одговори во овој момент бидејќи упатството е кратко и јасно а наставничката го привлече вниманието со тоа што го кажа прво неговото име. Јован сега може да ја обработи инструкцијата и не му пречи дали наставничката ја користи фразата „Те молам“!

How to help • Avoid multi-step verbal instructions • Use visual prompts or signs to aid understanding of verbal instructions e.g. sitting, lining up etc. • Don't force or expect eye contact • Do what you say you will do, don't make flippan promises (e.g. we'll play that game next week)	Слајд 8 Нагласете дека контактот со очи не смее да биде присилен. Толку често, ние бараме контакт со очите како индикација дека детето слуша. Контактот со очи може да биде многу тежок за деца со аутизам.
Starting steps - as simple as this...	Слајд 10 Оваа фотографија ќе треба да се објасни. Прв чекор за комуникација е барањето на одреден предмет. На пример, не дозволувајте ученикот само да отвори шкаф и да земе што сака. Имајќи фотографии од предмети што можат да бидат избрани на вратата, ученикот може да ја избере фотографијата од предметот што го сака. Потоа, тие ја разменуваат фотографијата со возрастна лице за да го одберат предметот што го бараат. Ова е комуникативна размена. Детето учи да комуницира со некој за да ги задоволи своите потреби. Некои деца ќе ја земат раката на возрастна лице и ќе однесат до предметот што сакаат да го имаат. Прашајте ги учесниците дали има други примери на почетни комуникациски вештини за кои можат да размислат.
PECS: Picture Exchange Communication System Phase 1: Teach the physically assisted exchange Phase 2: Expand spontaneity Phase 3: Simultaneous discrimination of pictures Phase 4: Building sentence structure Phase 5: Responding to "what do you want?" Phase 6: Commenting in response to a question Beyond phase 6: Introducing additional language concepts	Слајд 11 PECS, Системот за комуникација со размена на слики, е формализиран метод за да се научат почетните чекори за комуникација. Има 6 фази и истите ученикот треба да ги усвои по дадениот редослед. Важно е да не пропуштите некоја од раните фази и да започнете веднаш на фазата 4, 5 или 6.
Phases 1, 2, 3 and 4 Play PECS Video	Слајд 12 Видеото ги прикажува првите четири фази на PECS -Системот Додаток 1 Препис: Видео за размена на слики Видео: https://www.youtube.com/watch?v=s2CyA-lRakI&feature=youtu.be
Over to you: Practise phases 1 and 4 in groups of 3	Слајд 13 Демонстрирајте ги првите четири фази, а потоа учесниците да го вежбаат во групи од три. Обезбедете картички и ленти за реченици што ќе бидат достапни за учесниците.
PECS • Emphasise exchange – to teach that communication is reciprocal • Visual structure – to build on visual strengths • Provide multiple opportunities to practice new skills – in natural settings • Consider motivation – use the genuine interest of the child • Encourage vocalisation PECS • Communication is rewarded, providing a purpose • Introduces choice • Extend contexts – use PECS for more than snack time! • Practice across different settings with different people	Слајдови 14 и 15 Објаснете ја подетално важноста и релевантноста на секоја. Дајте што е можно повеќе примери од вашата пракса за последните две точки од курсумот на Слајд 15.

Making the system effective

Easily Transportable
Easily Accessible
Always available

ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047671

Слајдови 16, 17, 18, 19

Можеби сакате да покажете свои примери на различни PECS книги, покажувајќи дека ти можат да бидат индивидуализирани и организирани на различни начини, на пр. организирање по тема.

Find out more:

- www.pecs-unitedkingdom.com is the UK site to find out about courses and to purchase official PECS resources.
- You Tube has various unofficial video clips showing the various exchange phases.

ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047671

Слајд 20

Додадете какви било врски до локалните веб-страници или линкови до клипови на YouTube на вашиот јазик.

Makaton

- Makaton is a simplified version of BSL (British Sign Language) designed for people with learning disabilities who have little speech.
- When using signs with an autistic person, always vocalise the word at the same time.

ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047671

Video practice

Play Simple Signing Video

ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047671

Makaton Practice: with a partner, see how many signs you can remember.

Hello	Look	Bye
Eat	Thank you	Book
Toilet	Mum	Drink
Dad	School	Stop
Bus	Home	Car
Teacher	Sit	Busstop
Now/Next	Which	Pencil
Paper	What	Where
When	Bubbles	Play
Why	Come Here	Stand
Who	Quiet	Fruit

ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047671

Find out more.....

- <https://www.makaton.com/wordpress.com/category/makaton-mondays/> This website has lots of different video clips and pictures of useful signs.
- www.makaton.org is the official Makaton website where you can find out more and has some topic specific free downloads. Makaton signing books are available to purchase too.

ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047671

Слајд 21-24

Пред да ги научите следните неколку слајдови, проверете дали сте запознаени со знаците што се користат. Ако имате алтернативен едноставен знаковен јазик, заменете со локално видео и линкови до тој систем на знаковен јазик.

Додаток 2 Препис: Едноставен јазик за знаци

Видео: <https://www.youtube.com/watch?v=eJYeyYpcxgg&feature=youtu.be>

Слајд 22

Видео: <https://www.youtube.com/watch?v=eJYeyYpcxgg&feature=youtu.be>

Слајд 25

Ако имате вистински примери на помошна технологија, тогаш прикажете ги на групата. Можеби ќе сакате да ги замените фотографиите на презентацијата.

Модул 2 Емоционална регулација (редовни училишта)

Signs of dysregulation include: - Mouthing or chewing on objects or fingers - Holding or holding familiar and comforting objects - Top walking and rocking/ hand flapping - Humming or vocalising - Avoiding eye contact - Turning away, bolting, or removing oneself from a distressful situation - Use of scripted language, delayed echolalia & repetitive questions (e.g. "what's new?" "don't touch me!") - Emotions expressed through echolalia, as opposed to emotional words - Preoccupation with specific topics or areas of interest - Absence to awareness, rigidity in following rules, inflexibility	Слајд 4 Важно е да се напомене дека може да има и други причини за овие однесувања. Тие често се зголемуваат кога ученикот станува се повеќе емотивно дисрегулиран.																												
What is emotional regulation? The process of recognising and controlling feelings or reactions to feelings. Why do we teach emotional regulation? Emotional regulation is vital for learning and focusing in the classroom.	Слајд 6 Маслов (1943, 1954) изјавил дека луѓето се мотивирани да постигнат одредени потреби и дека некои потреби имаат предност пред другите. Нашата најосновна потреба е за физички опстанок и ова ќе биде првото нешто што го мотивира нашето однесување. Откако ќе се исполни тоа ниво, следната потреба е за емоционална стабилност и безбедност. Ако детето е емотивно дисрегулирано, нема да биде подготвено за учење и нема да може да го постигне својот целосен академски потенцијал.																												
Factors that influence emotional regulation: <table border="1"> <thead> <tr> <th>Developmental abilities</th> <th>Our role</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>The ability to understand and use language</td> <td>Identify when the child's behaviours are under/over present and respond accordingly.</td> </tr> <tr> <td>Cognitive skills</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Behavioural skills</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Flexibility of attention</td> <td>Identify the strategies the child uses to help themselves (notice one and stay calm)</td> </tr> <tr> <td>Fluency in transitions</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Developmental stages</td> <td></td> </tr> <tr> <td>A clear predictable environment</td> <td>Assist the child to be in an optimal state of arousal</td> </tr> <tr> <td>Developmentally appropriate activities</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Visual and auditory input (at the right level)</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Verbal and non-verbal communication</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Positive social and learning experiences impact on representations of what might happen...</td> <td>Intervene strategies to help the child to recover from negative experiences</td> </tr> <tr> <td>The child's health</td> <td>Specify when a child's behaviour may be due to a specific, eating or activity even with modification and/or support.</td> </tr> <tr> <td>Sensory challenges: "Inattention and processing of sensory input, which can be disrupted by sound or flashing light"</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Developmental abilities	Our role	The ability to understand and use language	Identify when the child's behaviours are under/over present and respond accordingly.	Cognitive skills		Behavioural skills		Flexibility of attention	Identify the strategies the child uses to help themselves (notice one and stay calm)	Fluency in transitions		Developmental stages		A clear predictable environment	Assist the child to be in an optimal state of arousal	Developmentally appropriate activities		Visual and auditory input (at the right level)		Verbal and non-verbal communication		Positive social and learning experiences impact on representations of what might happen...	Intervene strategies to help the child to recover from negative experiences	The child's health	Specify when a child's behaviour may be due to a specific, eating or activity even with modification and/or support.	Sensory challenges: "Inattention and processing of sensory input, which can be disrupted by sound or flashing light"		Слајд 8 Накратко објаснете го (не детално) секој фактор и каква е улогата на наставникот во поддршката на ученикот.
Developmental abilities	Our role																												
The ability to understand and use language	Identify when the child's behaviours are under/over present and respond accordingly.																												
Cognitive skills																													
Behavioural skills																													
Flexibility of attention	Identify the strategies the child uses to help themselves (notice one and stay calm)																												
Fluency in transitions																													
Developmental stages																													
A clear predictable environment	Assist the child to be in an optimal state of arousal																												
Developmentally appropriate activities																													
Visual and auditory input (at the right level)																													
Verbal and non-verbal communication																													
Positive social and learning experiences impact on representations of what might happen...	Intervene strategies to help the child to recover from negative experiences																												
The child's health	Specify when a child's behaviour may be due to a specific, eating or activity even with modification and/or support.																												
Sensory challenges: "Inattention and processing of sensory input, which can be disrupted by sound or flashing light"																													
Steps to develop emotional understanding and regulation Step 1: Emotional Recognition in Self Step 2: Recognition of emotions in others Step 3: Self-regulation Step 4: Adjusting and responding to others	Слајд 9 Овој слајд ги претставува четирите чекори на емоционално регулирање. Важно е да се започне со Чекор 1, дури и за уленици со просечни интелектуални способности.																												
First step: Emotional recognition in self Use visual strategies to work on identifying, understanding and communicating about one's own emotions. Start Simple... - Happy and Sad - OK and not OK ...with one emotion at a time! Remember: cognitive ability ≠ emotional understanding	Слајд 10 Водете сметка дека наставниците посветуваат значително време на „пријатните“ емоции со своите ученици (среќни или добри). Треба да бидете сигурни дека пријатните емоции се добро разбрани пред да ги истражите спротивните емоции (тажни или непријатни). Овие емоции можеби треба да бидат експлицитно укажани на учениците во исто време кога тие го доживуваат чувството, на пр. „Ох- гледам дека ти се допаѓа да јадеш чипс! Ти си „среќен“ “. Запомнете дека ученикот може да користи широк спектар на емотивен речник, но може да не ги разбира своите чувства. Важно е да се запамети дека без оглед на академската способност на ученикот, не смеете да направите претпоставки за нивото на нивното разбирање. Затоа, важно е да се започне од самиот почеток кога учиме емоционално разбирање.																												
Remember: An emotional state of being is not just a static facial expression. It is much complex and is expressed through all three of the following: - The Use of Voice - Body Language - AND the facial expression These should all be taught at the same time, and not in isolation. They are all useful in recognising the differences in emotions.	Слајд 11 Ако ги научиме учениците да означуваат слики од лица или емотикони не значи дека учениците ќе покажат вистинско разбирање на емоционалната состојба. Тоа е само етикетирање зборови до слики.																												

How do we teach this? - Use drawings to represent what changes in the body with different emotions. - Try to use photos or video clips if you can find some to demonstrate. - Use drama to try and act out situations...make a game of it, if you can. ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-012072	Слајд 12 Користењето на прегледот на „човек од ѓумбир“ за да ги снимите физичките промени со идентификувана емоција, им помага на децата да ги визуелизираат многуте разлики што можат да бидат посуптилни или внатрешни, како и поочигледни. Оваа активност може да се изврши индивидуално или во мали групи. Нацртајте контури на човек на лист хартија А4 за секое одделно дете и замолете ги да размислат што се случува со телото внатрешно и надворешно за конкретна емоција. Запомнете работи како изрази на лицето, брзина на дишење, тон на глас, итн. Нацртајте ги контурите и етикетата на човекот од ѓумбир. На дното на листот, напиши кои ситуации ќе ги натераат да ја почувствуваат таа емоција.
Grading and scaling - Teach the child to grade and to scale feelings using visuals (pictures, drawings, symbols, feelings chart or feelings thermometer). - Labelling or putting a name to an emotion can be difficult – especially if the person is upset. - Using a number scale can be a very efficient and effective way to identify feelings. You could also use colours or pictures. - The child will need lots of support, modelling and practise to be able to independently show how they are feeling. - Use an arrow or paperclip to move up and down the scale to identify an emotional state. ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-012072	Слајд 15 Идентификувајте со детето различни бои и броеви што претставуваат емоции. Можеби сте изненадени од тоа кои бои ги избираат - на пример, ако нивната омилена боја е црвена, тие може да се идентификуваат со тоа дека претставува повеќе среќа отколку лутина. За повеќето деца, скала од 1 до 5 е доволна. Бидете свесни дека некои ученици и можат да разберат само поограничен опсег на емотивни состојби.
Scale examples ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-012072 Thermometers ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-012072	Слајдови 16 и 17 Ве молиме наведете какви било примери на скали што можеби сакате да ги споделите. Имајте примероци за да ги разгледаат учесниците тоа може да биде многу корисно.
Rope game - Use situations that the young person can relate to. Have a mixture of potential positive and negative responses. - Use either a 3, 5 or 10 point scale, depending upon the cognitive ability, emotional literacy and age of the young person. - Either physically move across the room or use counters/figures to represent each person on a table with smaller number cards. - Thought-tap each other so that the young person can understand the views of others involved. - Ensure that there is variety in responses to some situations even if you have to stretch the truth a little yourself! ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-012072 Activity: Rope game practice ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-012072	Слајдови 18 и 19 Играта „Јаже“ е активност што може да се користи индивидуално со ученикот, но всушност е поефикасна кога се реализира како групна или активност на ниво на одделение. Земете долго јаже ставете знак „Многу среќен“ на едниот крај и знак „Загрижен“ или „Многу вознемирен“ на другиот крај, неутрален во средина. Прочитајте или поделете различни сценарија; и измерете како се чувствува во конкретната ситуација секој ученик –учениците треба да се наместат на онаа положбата на јажето која е најблизу до нивните чувства. Изберете примери кои претпоставуваат дека кај учениците можат да предизвикаат емоции. После секој одговор, прашајте ги учениците зошто се чувствуваат на тој начин и потенцирајте дека не постои правилен или погрешен начин да се чувствуваме и дека сите имаме различни емотивни одговори на истата ситуација.

More complex emotions - Ensure that the person has a sound grasp of basic emotions first before exploring more subtle and complex emotions. - They may use the words but not be able to identify the emotions in themselves.	Слајд 20 Користете ги истите ресурси и техники, како што е човекот од ѓумбир, за да креирате брошура со ученикот за овие покомлексни емоции на кои ученикот подоцна може да ги погледне и да се осврне на нив.
Recognition of emotions of others - Label emotions in natural contexts: point out other people's/children's emotions and reactions connected with gestures or facial expressions. For example, you might say, "look – Bob's smiling. She's happy." - In practical situations, demonstrate the relationship between behaviour and thoughts: because a child may lack "Theory of Mind" e.g. a person who is sad may cry, have down-turned mouth, downcast eyes, little talking. - Draw the child's attention to another person: e.g. Point out to the child a person who is speaking. Question the child on what has been said and see if they are able to correctly pay attention and identify the emotions that are expressed.	Слајд 22 Запомнете дека децата со аутизам нема интуитивно да ги поврзуваат однесувањето, мислите и емоциите.
Step three: Self-regulation - Recognising and identifying "Early Warning Signs" - Identifying triggers - Explore coping tools (Sensory support, Calming techniques, Thinking strategies) - Using identified strategies from an "Emotions Toolkit" (this may need a lot of prompting and rehearsing before young persons can use independently).	Слајд 23 „Рани предупредувачки знаци“ се суптилните промени што се случуваат помеѓу пријатни и непријатни емоционални состојби. За многу ученици, промената на емоционалната состојба нема предупредувања или причини за истата и може да не покаже промена во изразот на лицето. Примери за можни знаци на рано предупредување се повторувачки движења или викање, цваќање облека, прсти или предмет, стегање тупаници и сл. За некои ученици е важно возрасните да бидат свесни за раните предупредувачки знаци и да го одвлекуваат вниманието или да ја превенираат непријатната емоционална состојба од ескалацијата. За пофункционални ученици, научете ги што да прават кога ќе ги искушат овие рани предупредувачки знаци. Можеби ќе треба многу вежбање и поттикнување и може да потрае значително време за тие да можат самостојно да го идентификуваат ова.
Emotions Toolkit strategies ✓ Pictures of favourite things (include all senses as well as TV programmes, video games, pets, food, smells, holidays etc.) ✓ Photos of pets ✓ Holding Hand Studdies ✓ Verbal or visual jokes ✓ Music tracks to listen to (can be TV theme tunes or game music) ✓ Colouring ✓ Magazines, catalogues linked to special interests ✓ Relaxation strategies	Слајд 24 Идејата за „ Прирачник за емоционални алатки “ (развиен од Тони Атвуд) е да развие различни видови „ алатки “ кои ќе помогнат во предизвиците поврзани со негативните емоции (на пример: вознемиреност, лутина, депресија и сл .). Споделете неколку примери на пакувања со алатки или кутии со учесниците, вклучително и некои од примерите од слајд 23. „Пријатели за помош“ се фотографии или картички пишани имиња на клучни луѓе со кои детето има добри односи, распределени на соодветно со цифра на секој прст од раката . Направете визуелен приказ за тоа цртајќи околу нивната рака и обележувајќи ја секоја цифра со личност или милениче. Идејата е да се идентификуваат различни луѓе на училиште или дома кои можат да им помогнат кога имаат проблем или се под стрес. Оваа идеја се користи во Заштитничките однесувања (Di Margetts 1990).
Relaxation - Relaxation is something that many children don't find easy. - Having a designated "relax time" (only needs to be a few minutes) and sharing short meditations, breathing exercises, affirmations and self-massage ideas can help to introduce the concept of relaxation. Free resources and lots of ideas are available from: www.innerhealthstudio.com www.relaxkids.com	Слајд 25 Ако има добри локални ресурси или стратегии, вклучете ги овде. Можеби ќе сакате да споделите кратки примери на вежби за дишење и идеи за само-масажа со учесниците. Еве неколку идеи што можеби сакате да ги користите: <u>Само - масажа</u> • Загрејте ги рацете, потоа поставете ги над очите и почувствувајте го преносот на топлина низ вашето лице. • Масажа околу рамото и клучната коска со помош на вашиот покзалецот и средниот прст од спротивната рака.

- Ставете ги прстите во ушите и слушајте го чукањето на срцето. Концентрирајте се на ритмички звук на отчукувањата на срцето .
- Поставете го палецот зад вашата ушна школка и нежно направете мали кругови на ушниот лобус со показалецот.
- Користејќи ги двете раце, започнете во центарот на челото и нежно допрете го над горниот дел од главата со помош на прстите до тилот на вратот и повторно назад.
- Нежно стиснете го врвот на носот, а потоа нежно притиснете под очите.

Вежби за дишење

- Држете ги двете раце пред вас и нежно испуштете ги на врвовите на секој прст и палецот како да гасите свеќи на роденденска торта.
- Земете длабок здив, држете го носот и издувајте ги образите како да нуркате под вода. Бројте до три и испуштајте го здивот полека. Повторете 2 или 3 пати.
- Додека дишете, вдишете силно на нос 3 или 4 пати, а потоа полека издишувајте.
- Земете длабок здив и полека испуштете го како „рикање“ на лав!
- Земете длабок здив и замислете да дувате во пламени од оган додека издишувате. Погледнете колку далеку стигнуваат пламените!
- Земете здив бавно и полека испуштете го. Повторете неколку пати; замислувајќи ги вашите воздишки, како бранови што се тркалаат, а потоа исчезнуваат со плимата.
- Земете длабок здив и полека надувајте балон. Замислете си дека балонот станува се поголем и поголем. Затворете ги очите и оставете го балонот да лебди полека нагоре.
- Земете длабок здив и направете облик О со устата. Оставете го здивот нежно и стабилно. Издувајте го целиот воздух, а потоа земете уште еден длабок здив.
- Ставете ги рацете на стомакот и чувствувајте како дишете, стомакот се крева нагоре. Издишете и почувствувајте дека стомакот се спушта. Повторете неколку пати.
- Земете здив и додека дишете, составете ги усните заедно и потпевнувајте. Погледнете дали можете да ги направите усните да скокоткаат. Сега, видете дали можете да го преместите звукот на носот и главата.

Worry box...

- Have a physical, visual way of "parking" worries and anxious thoughts. These can be written and/or drawn by a child on designated worry notes.
- Ensure that you open box each day and take ownership of any worries placed in there.
- It may be helpful to answer the worries with the solutions in a different colour and return to the child to put in the rubbish bin.

2024-1-RE4-AR2-016702

Слајдови 26 и 27

На детето не би му користеле сите овие стратегии. Изберете само што е корисно или што најдобро функционира за одредена личност .

Worry Stones or Catchers - Having a small smooth stone or pebble or small fiddle toy that gives positive sensory feedback in a child's pocket for "catch" worries might help to reassure them when anxious. - Connecting a breathing routine or positive thoughts to the object when stroked can act as physical prompt.	
Teaching coping strategies	Слајд 28 Преку употреба на визуелни сценарија или упатства, научете ја индивидуата како да реагира кога ќе доживее различни типови емоции и ситуации. Социјалните приказни може да бидат корисен начин да го направите ова (подетално објаснето во Модул 3).
The Zones of Regulation by Leah M. Kuypers	Слајд 29 Врз основа на техниките на когнитивна бихејвиорална терапија, Зони на регулација е програма која користи четири бои за да им помогне на учениците да ги идентификуваат своите чувства и нивото на будност и обезбедува стратегии за поддршка на емоционалната регулација. Со разбирање како да ги забележат сигналите на нивното тело, да детектираат предизвикувачи, да прочитаат социјален контекст и да размислат како нивните однесувања влијаат врз оние околу нив, учениците учат да ја подберат емоционалната контрола, сензорната регулација, самосвесност и вештини за решавање проблеми. Овој ресурс е достапен преку разни онлајн продавници.
Step four: Adjusting and responding to others - Teach pro-social behaviours - Lots of practice and role play! - Try using favourite TV programmes, DVDs and books to discuss characters, feelings and motives	Слајд 30 Просоцијално однесување – различни однесувања кои покажуваат грижа и емпатија, како што се помагање на другите, споделување, утеха, чувство на загриженост за другите, како и соработка со нив. За овие вештини ќе треба време и ќе треба да се учат кога се случуваат конкретни ситуации. Учениците со аутизам наидуваат на потешкотии при поврзување на претходните искуства со моменталната ситуација.

Модул 2 Емоционална регулација (посебни училишта)

Signs of dysregulation include: - Mouthing or chewing on objects or fingers - Holding or hounding familiar and comforting objects - Toe walking and rocking/hand flapping - Humming or vocalizing - Avoiding eye contact - Turning away, bolting, or removing oneself from a distressful situation - Use of scripted language, delayed echolalia & repetitive questions (e.g. "what's next?", "don't touch me!") - Emotions expressed through echolalia, as opposed to emotional words - Preoccupation with specific topics or areas of interest - Adherence to sameness, rigidity in following rules, inflexibility	Слајд 4 Важно е да се напомене дека може да има и други причини за овие однесувања. Тие често се зголемуваат кога ученикот станува се повеќе емотивно дисрегулиран.						
What is emotional regulation? > The process of recognising and controlling feelings or reactions to feelings Why do we teach emotional regulation? > Emotional regulation is vital for learning and focusing in the classroom	Слајд 6 Маслов (1943, 1954) изјавил дека луѓето се мотивирани да постигнат одредени потреби и дека некои потреби имаат предност пред другите. Нашата најосновна потреба е за физички опстанок и ова ќе биде првото нешто што го мотивира нашето однесување. Откако ќе се исполни тоа ниво, следната потреба е за емоционална стабилност и безбедност. Ако детето е емотивно дисрегулирано, нема да биде подготвено за учење и нема да може да го постигне својот целосен академски потенцијал.						
Factors that influence emotional regulation <table border="1"> <thead> <tr> <th>Our own</th> <th>Our environment</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Developmental abilities The ability to understand and use language Cognitive strengths Behavior of others Predictability of others actions Routines and schedules Environmental factors A clear and predictable environment Developmentally appropriate activities Visual and auditory input at just the right level Planned and supported transitions</td> <td>Identify when the child's behavior are unhelpful and respond appropriately Identify the strategies the child uses to help themselves concentrate and stay calm Assist the child to be in an optimal state of arousal</td> </tr> <tr> <td>Positive emotional memory Previous social and learning experiences impact on expectations of what might happen The child's health Good health, sleep well, eats well, manages sensory challenges – tolerance and processing of sensory input Input which being demonstrated to model or following light</td> <td>Use strategies to help the child to recover from extreme dysregulation Identify when a child is simply not yet ready for a specific setting or activity even with modifications and/or support</td> </tr> </tbody> </table>	Our own	Our environment	Developmental abilities The ability to understand and use language Cognitive strengths Behavior of others Predictability of others actions Routines and schedules Environmental factors A clear and predictable environment Developmentally appropriate activities Visual and auditory input at just the right level Planned and supported transitions	Identify when the child's behavior are unhelpful and respond appropriately Identify the strategies the child uses to help themselves concentrate and stay calm Assist the child to be in an optimal state of arousal	Positive emotional memory Previous social and learning experiences impact on expectations of what might happen The child's health Good health, sleep well, eats well, manages sensory challenges – tolerance and processing of sensory input Input which being demonstrated to model or following light	Use strategies to help the child to recover from extreme dysregulation Identify when a child is simply not yet ready for a specific setting or activity even with modifications and/or support	Слајд 8 Накратко објаснете го (не детално) секој фактор и каква е улогата на наставникот во поддршката на ученикот
Our own	Our environment						
Developmental abilities The ability to understand and use language Cognitive strengths Behavior of others Predictability of others actions Routines and schedules Environmental factors A clear and predictable environment Developmentally appropriate activities Visual and auditory input at just the right level Planned and supported transitions	Identify when the child's behavior are unhelpful and respond appropriately Identify the strategies the child uses to help themselves concentrate and stay calm Assist the child to be in an optimal state of arousal						
Positive emotional memory Previous social and learning experiences impact on expectations of what might happen The child's health Good health, sleep well, eats well, manages sensory challenges – tolerance and processing of sensory input Input which being demonstrated to model or following light	Use strategies to help the child to recover from extreme dysregulation Identify when a child is simply not yet ready for a specific setting or activity even with modifications and/or support						
Steps to develop emotional understanding and regulation Step 1: Emotional recognition in self Step 2: Recognition of emotions in others Step 3: Self-regulation	Слајд 9 Овој слајд ги претставува четирите чекори на емоционално регулирање. Важно е да се започне со Чекор 1, дури и за уленици со просечни интелектуални способности.						
Step one: Emotional recognition in self Use visual strategies to work on identifying, understanding and communicating about one's own emotions. Start Simple... - Happy and Sad - OK and not OK ...with one emotion at a time! Recognise and label the emotional state, modelling and reflecting it back to the student.	Слајд 10 Водете сметка дека наставниците посветуваат значително време на „пријатните“ емоции со своите ученици (среќни или добри). Треба да бидете сигурни дека пријатните емоции се добро разбрани пред да ги истражите спротивните емоции (тажни или непријатни). Овие емоции можеби треба да бидат експлицитно укажани на учениците во исто време кога тие го доживуваат чувството, на пр. „Ох - гледам дека ти се допаѓа да јадеш чипс! Ти си „среќен“ “. Запомнете дека ученикот може да користи широк спектар на емотивен речник, но може да не ги разбира своите чувства. Важно е да се запамети дека без оглед на академската способност на ученикот, не смеете да направите претпоставки за нивото на нивното разбирање. Затоа, важно е да се започне од самиот почеток кога учиме емоционално разбирање.						
Remember... These should all be taught at the same time, and not in isolation. They are all useful in recognising the differences in emotions. - The Voice - Body Language - AND the facial expression	Слајд 11 Ако ги научиме учениците да означуваат слики од лица или емотикони не значи дека учениците ќе покажат вистинско разбирање на емоционалната состојба. Тоа е само етикетавање зборови до слики.						

How? - Use drawings to represent what changes in the body with different emotions. - Try to use photos or video clips if you can find some to demonstrate. - Use drama to try and act out situations...make a game of it, if you can. ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047072	Слајд 12 Со поспособни студенти, употребата на „човек од ѓумбир“ за цртање и обележување на физичките промени за време на специфичните емоции е корисна активност. Охрабрете ги да идентификуваат кои работи прават да се чувствуваат така.
Grading and scaling Teach child to grade and to scale feelings using visuals (pictures, drawings, symbols, feelings charts, feelings thermometers) “Grading” of emotions: identify salient cues for a particular level of emotion (tone of voice, body language, facial expression, muscle tension, breathing) ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047072	Слајд 15 Идентификувајте со детето различни бои и броеви што претставуваат емоции. Можеби сте изненадени од тоа кои бои ги избираат - на пример, ако нивната омилена боја е црвена, тие може да се идентификуваат со тоа дека претставува повеќе среќа отколку лутина. За повеќето деца, скала од 1 до 5 е доволна. Бидете свесни дека некои ученици и можат да разберат само поограничен опсег на емотивни состојби.
Scale examples ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047072 Thermometers ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047072	Слајдови 16 и 17 Ве молиме наведете какви било примери на скали што можеби сакате да ги споделите. Имајте примероци за да ги разгледаат учесниците тоа може да биде многу корисно.
Activity Gingerbread Man ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047072	Слајдови 18 и 19 Играта „Јаже“ е активност што може да се користи индивидуално со ученикот, но всушност е поефикасна кога се реализира како групна или активност на ниво на одделение. Земете долго јаже со знакот „Многу среќен“ на едниот крај и знакот „Загрижен“ или „Многу вознемирен“ на другиот крај, неутрален во средина. Прочитајте или поделете различни сценарија; и измерете како се чувствува во конкретната ситуација секој ученик –учениците треба да се наместат на онаа положбата на јажето која е најблизу до нивните чувства. Изберете примери кои претпоставувате дека кај учениците можат да се предизвикаат емоции. После секој одговор, прашајте ги учениците зошто се чувствуваат на тој начин и потенцирајте дека не постои правилен или погрешен начин да се чувствуваме и дека сите имаме различни емотивни одговори на истата ситуација. Поделете ги учесниците во групи од четири или пет и алоцирајте на секоја група едноставна емоција, на пр. среќен, тажен, лут, вознемирен. Ако имате поголема група, можеби ќе треба двапати да користите иста емоција. Користејќи ја техниката човек од ѓумбир со големина А3 за секоја група, треба да размислат што се случува со телото внатрешно и надворешно. Запомнете работи како изрази на лицето, брзина на дишење, тон на глас, итн. Нацртајте го прегледот и обележете на човекот од ѓумбир. На работ на хартијата, напиши кои ситуации ќе ги натера да ја почувствуваат таа емоција. Ова е вид на активност што би ја правеле со индивидуално со ученик или мала група.

Recognition of emotions of others - Label emotions in natural contexts: point out to other people/children emotions and reactions connected with gestures or facial expressions. For example, you might say, "Look – Sally's smiling. She's happy". - Demonstrate the relationship between behaviour and thoughts (a person who is sad may cry, have down-turned mouth, downcast eyes, little talking).	Слајд 20 Запомнете дека децата со аутизам нема интуитивно да ги поврзуваат однесувањето, мислите и емоциите.
Step three: Self-regulation - Recognising and identifying "Early Warning Signs" - Identifying triggers - Explore coping tools (sensory support, calming techniques, thinking strategies) - Using identified strategies from an "Emotions Toolkit" or Pleasures Box	Слајд 21 „Рани предупредувачки знаци“ се суптилните промени што се случуваат помеѓу пријатни и непријатни емоционални состојби. За многу ученици, промената на емоционалната состојба нема предупредувања или причини за истата и може да не покаже промена во изразот на лицето. Примери за можни знаци на рано предупредување се повторувачки движења или викање, цваќање облека, прсти или предмет, стегање тупаници и сл. За некои ученици е важно возрасните да бидат свесни за раните предупредувачки знаци и да го одвлекуваат вниманието или да ја превенираат непријатната емоционална состојба од ескалацијата. За пофункционални ученици, научете ги што да прават кога ќе ги искушат овие рани предупредувачки знаци. Можеби ќе треба многу вежбање и поттикнување и може да потрае значително време за тие да можат самостојно да го идентификуваат ова.
Emotions Toolkit or Pleasures Box (Attwood 2004) - A form of cognitive distraction/redirection - Refocuses student on calming things - This may need a lot of prompting and rehearsing before the young person can use it independently Emotional toolkit or pleasures strategies ✓ Pictures of favourite things (include all senses as well as TV programmes, video games etc.) ✓ Photos of pets ✓ Helping Hand Buddies ✓ Verbal or visual jokes ✓ Music tracks to listen to (can be TV theme tunes or game music) ✓ Colouring ✓ Magazines, catalogues linked to special interests ✓ Use shapes to practice deep breathing	Слајд 22 и 23 Идејата за „Прирачник за емоционална алатка“ (развиен од Тони Атвуд) е да развие различни видови „алатки“ кои ќе помогнат во предизвиците поврзани со негативните емоции (на пример: вознемиреност, лутина, депресија и сл.). Споделете неколку примери на пакувања со алатки или кутии со учесниците, вклучително и некои од примерите од слајд 23. „Пријатели за помош“ се фотографии или картички пишани имиња на клучни луѓе со кои детето има добри односи, распределени на соодветно со цифра на секој прст од раката. Направете визуелен приказ за тоа цртајќи околу нивната рака и обележувајќи ја секоја цифра со личност или милениче. Идејата е да се идентификуваат различни луѓе на училиште или дома кои можат да им помогнат кога имаат проблем или се под стрес. Оваа идеја се користи во Заштитничките однесувања (Di Margetts 1990).
Relaxation - Relaxation is something that many children don't find easy. - Having a designated "relax time" (only needs to be a few minutes) and sharing short meditations, breathing exercises, affirmations and self message ideas can help to introduce the concept of relaxation. Free resources and lots of ideas are available from: www.innerehealthstudio.com www.relaxkids.com	Слајд 25 Ако има добри локални ресурси или стратегии, вклучете ги овде. Можеби ќе сакате да споделите кратки примери на вежби за дишење и идеи за само-масажа со учесниците. Еве неколку идеи што можеби сакате да ги користите: <u>Само - масажа</u> • Загрејте ги рацете, потоа поставете ги над очите и почувствувајте го преносот на топлина низ вашето лице. • Масажа околу рамото и клучната коска со помош на вашиот покаалецот и средниот прст од спротивната рака. • Ставете ги прстите во ушите и слушајте го чуќањето на срцето. Концентрирајте се на ритмички звук на отчукувањата на срцето. • Поставете го палецот зад вашата ушна школка и нежно направете мали кругови на ушниот лобус со покаалецот. • Користејќи ги двете раце, започнете во центарот на челото и нежно допрете го над горниот дел од главата со помош на прстите до тилот на

	вратот и повторно назад. • Нежно стиснете го врвот на носот, а потоа нежно притиснете под очите. <u>Вежби за дишење</u> • Држете ги двете раце пред вас и нежно испуштете ги на врвовите на секој прст и палецот како да гасите свеќи на роденденска торта. • Земете длабок здив, држете го носот и издувајте ги образите како да нуркате под вода. Бројте до три и испуштајте го здивот полека. Повторете 2 или 3 пати. • Додека дишете, вдишете силно на нос 3 или 4 пати, а потоа полека издишувајте. • Земете длабок здив и полека испуштете го како „рикање“ на лав! • Земете длабок здив и замислете да дувате во пламени од оган додека издишувате. Погледнете колку далеку стигнуваат пламените! • Земете здив бавно и полека испуштете го. Повторете неколку пати; замислувајќи ги вашите воздишки, како бранови што се тркалаат, а потоа исчезнуваат со плимата. • Земете длабок здив и полека надувајте балон. Замислете си дека балонот станува се поголем и поголем. Затворете ги очите и оставете го балонот да лебди полека нагоре. • Земете длабок здив и направете облик О со устата. Оставете го здивот нежно и стабилно. Издувајте го целиот воздух, а потоа земете уште еден длабок здив. • Ставете ги рацете на стомакот и чувствувајте како дишете, стомакот се крева нагоре. Издишете и почувствувајте дека стомакот се спушта. Повторете неколку пати. • Земете здив и додека дишете, составете ги усните заедно и потпевнувајте. Погледнете дали можете да ги направите усните да скокоткаат. Сега, видете дали можете да го преместите звукот на носот и главата.
Worry box ... ☐ Have a physical, visual way of 'parking' worries and anxious thoughts. These can be written and/or drawn by a child on designated worry notes. ☐ Ensure that you open box each day and take ownership of any worries placed in there. ☐ It may be helpful to answer the worries with the solutions in a different colour and return to the child to put in the rubbish bin. Worry Stones or Catchers ☐ Having a small smooth stone or pebble or small fiddle toy that gives positive sensory feedback in a child's pocket to "catch" worries might help to reassure them when anxious. ☐ Connecting a breathing routine or positive thoughts to the object when stroked can act as physical prompt.	Слајдови 26 и 27 На детето не би му користеле сите овие стратегии. Изберете само што е корисно или што најдобро функционира за одредена личност .

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Модул 3 Социјални вештини (редовни училишта)

Social interaction: what are the issues? Difficulties may include: - Avoiding or not being 'tuned in' to other people - Problems with 'mind reading' - Difficulty 'reading' other people's feelings - Not understanding what others might be thinking or intending - Not experiencing much empathy for others - Finding other people hard work, especially in groups and unstructured situations - Not seeing the 'unwritten' social rules and expectations - And even when skills have been taught, they may appear rehearsed	Слајд 3 Запомнете дека профилот на секое дете ќе биде различен. Овие се само примери на некои можни проблеми со социјализацијата.
What are social skills? - Co-operation - Sharing - Participation - Helping others - Being patient - Following directions - Remaining on task - Accepting differences - Listening - Praising others and refraining from negative comments about others - Being polite and courteous - Respecting ourselves and others - Taking turns	Слајд 5 Пред да го прикажете слајдот, прашајте ги учесниците за нивното мислење за тоа што се социјални вештини. Може да има дополнителни вештини што сакате да ги додадете на овој слајд.
Non-verbal skills Body language: - Eye contact - Facial expression - Gestures - Distance - Touch - Height - Posture Personal appearance: - Clothes - Personal hygiene Paralinguistic skills: - Rate - Intonation - Clarity - Volume - Fluency Verbal Skills - Listening - Opening a conversation - Maintaining a conversation - Ending a conversation Assertive Behaviour: - Expressing feelings - Standing up for yourself - Making suggestions - Refusing, disagreeing, complaining - Apologising and requesting explanations	Слајдови 7 и 8 Овие слајдови можат да се користат како список за проверка за да видите кои вештини треба да ги научи ученикот.
Interacting with Peers - Practice asking "Can I play?", "Would you like to play .....?" - Role-play scenarios - Test skills by asking "What would you do if...?" - Structure friendship situations - Identify appropriate conversation topics - Use visual prompts, if needed	Слајд 10 Развој на вештини за разговор се подетално опфатени во Модул 1.
Traditional playground games Teach structured, old fashioned playground games that have very clear rules with a small group of carefully chosen and supportive peers: - Tag - What's the Time Mr Wolf? - Dark, Dark, Goose - Farmer Farmer - Stuck in the mud - Fishes in the Sea - Captain's Coming	Слајд 11 Заменете со соодветни традиционални игри од вашиот регион или нација.
When games don't go their way... - Coping with losing (and sometimes winning graciously) taught, and may not be easy for some children. - A Social Story may help - Having a repetitive script to say, like "Better Luck Next Time!" may help them to deal with the situation	Слајд 12 Ако имате примери на визуелни, социјални приказни или сценарија што помогнале во овие ситуации, подгответе пример ги за да ги погледнат учесниците.
'Thought Tapping' 'Freeze' a game or activity - Then ask how a good role model feels 'Are you having fun?' - This technique is useful to use when another person is losing a game or it is not their turn or an activity of their choice.	Слајд 13 Оваа техника треба да се користи кога млад човек е дел од групата (игра игра или учествува во групна активност). Можеби ќе сакате да користите визуелен знак за да означите „замрзнување“. Вежбајте прво „замрзнување“ пред да го воведете за време на некоја активност, така што сите знаат дека застануваат, и останете многу мирни и тивки.

Social Thinking

How we think
How we feel
How we behave
How others respond to us

Слајд 17

Овој слајд покажува визуелна претстава за тоа како мислите, однесувањето и чувствата се поврзани. Децата со аутизам често треба да ги научат овие процеси. Децата со аутизам треба да знаат дека секој од овие процеси влијаат едни на други - така на пример ефектот на нашите мисли не е само изолиран. Нашите мисли навистина влијаат врз нашето однесување, итн. Концептите за социјално размислување помагаат да се научи ова.

Developing Social Detective Skills
(Based on the book "You Are a Social Detective" by Michelle Garcia Winner)

Слајд 18

Оваа книга е достапна од многу различни онлајн продавници. Шпански и француски верзии на книгата се достапни. Погодно е да се користи кај деца на возраст од 6 години и нагоре.

Social Detective Vocabulary

Expected
Unexpected
Smart Guess
Social Smarts
Wacky Guess
Uncomfortable Thoughts

Слајд 19

Овие зборови се основниот речник за социјално размислување што се воведува во „Виe сте социјален детектив“. Учениците учат да работат на „очекувано“ однесување со помош на нивните алатки за социјални детективи (очи, уши и мозок) за да разработат што е „паметна претпоставка“ (што прават поголемиот дел од другите околу нив) и да ги развијат своите „social smarts“ (позитивно име за социјални вештини). Доколку не ги користат нивните социјални детективски вештини, тие може да направат „чудна претпоставка“ и да се однесуваат на „неочекуван“ начин. Другите луѓе можат да имаат „непријатни“ мисли за нив (забележете дека *погрешните* и *лошите* не се користат за опишување на однесувањето или мислите на другите).

Social Behaviour Mapping

Social Behaviour Mapping clearly sets out the consequences and results of expected, and unexpected behaviour. Behaviour maps can be made about any social setting at school, home or out in the community.

Слајд 20

Овој пристап може да се користи кај учениците откако ќе се воведат концептите на „очекуван“ и „неочекувано“ однесување.

Expected...

- A social situation is highlighted on the top of each map.
- In the "Expected Behaviours" map, expectations are clearly outlined.
- The positive consequences as a result are also clearly mapped - this is important because no one ever tells you what you get when you do the right thing... It often is just expected!

Unexpected...

- The types of behaviours that are unexpected are then highlighted.
- Consequences are clearly outlined.
- This helps the child to make the correct, informed choices about their behaviours.
- Make sure that behaviours specific to the child are recorded here.

Слајдови 21 и 22

Ве молиме, покажете различни примери на мапирање на однесувањето на учесниците и потенцирајте ја разновидноста на специфични социјални ситуации што можат да се користат како теми за мапата за однесување.

Expected: answering questions in class

Expected Behaviours	How it makes others feel	Consequences you experience	How you feel about yourself
- Have your hand out and rest quietly until the teacher calls your name - Stay in your seat when the teacher is speaking - Look towards the teacher when they are speaking	- They will know that you are quiet and that you wait your turn - They will not feel distracted by you	The teacher may give you praise	Proud and happy

Unexpected: answering questions in class

Unexpected Behaviours	How it makes others feel	Consequences you experience	How you feel about yourself
- Shouting out the answer without waiting - Getting out of your seat	- Students may feel you are being rude. They may feel frustrated with you - Students may feel nervous	- The teacher may get angry and shout at you. They may give you a "time out". - You will be told to sit down by the teacher.	Sad and disappointed

Слајдови 24 и 25

Примери за ситуација и како да се изготви мапа за социјално однесување.

Activity In small groups, create a Social Behaviour Map for a social situation that students find difficult in your school or classroom.	Слајд 26 Обезбедете им на секоја група хартија со големина А3 и наслови од слајдовите 24 и 25. Водете сметка учесниците да изберат многу специфична ситуација - не избирајте поопшта/генерална ситуација, бидејќи претставувањето со мапа ќе оди многу тешко. Пред да започнете со активност, можеби ќе сакате да прочитате список на социјални ситуации што можеби ќе посакаат да ги разгледаат. Ако имате копија од книгата, предадете ја за да ја разгледаат учесниците.
Example Social Story Add an example here of a social story	Слајд 29 Споделувајќи пример со целата група, можеби ќе сакате да пренесете други приказни учесниците да ги разгледуваат додека ги презентирате следните четири слајдови.
How to make a C.S.C. Draw a comic strip grid. Ask "Where were you?" Label the place and the incident happened e.g. in the classroom in math lesson and a stick person to represent the student and any others involved. Use simple drawings to help add content e.g. table and chairs. Encourage the young person to draw what happened What happened? What did others do? Draw relevant items and actions. Use speech bubbles and thought bubbles Use speech bubbles to see what was said by the student and by others. Use thought bubbles to show what the student was thinking and to show what the student thinks others may have been thinking. Positively correct their interpretation of what happened, as necessary. You could use sticky notes to place on top or draw a second version of the picture, or just cross out the first thought bubble and replace it with one that is more accurate. You may be able to draw a solution or idea of how to avoid the situation happening again You can use smiley and sad faces to show how people felt, and put a smiley face after an alternative solution as a way of indicating good ideas. Useful questions to ask • Where were you? • Who else was there? • What were you doing? • What happened? What did others do? • What did you say? What did others say? • What did you think when you said that? • What did others think when they said that/did that? Colour coding your comic strip conversations Some young people will struggle identifying the thoughts, feelings and motivations of others and may need help with this. You can agree with your student a colour code for their Comic Strip. Sometimes there can be lots of colours for different emotions, with a colour key in the corner of the drawing. Or you could try: Red – angry, unfriendly Blue – worried, scared Green – happy, friendly Do remember that different colours are connected to certain emotions by different individuals. Make sure that the student chooses any feelings colours used.	Слајдови 32-38 Овие слајдови детално опишуваат како да се креира разговор со стрипови со млади лица по конкретна ситуација или социјално недоразбирање. Можеби ќе сакате да имате примери од реалниот живот што ќе им ги покажете на учесниците

Модул 3 Социјални вештини (посебни училишта)

What are social skills? - Co-operation - Sharing - Participation - Helping others - Being patient - Following directions - Remaining on task - Accepting differences - Listening - Being polite and courteous - Respecting ourselves and others - Taking turns	Слајд 3 Запомнете дека профилот на секое дете ќе биде различен. Овие се само примери на некои можни проблеми со социјализацијата.
Common social challenges seen in children with ASD... - Initiation - Shared interest - Joint attention - Social reciprocity (turn taking within an engagement) - Sending and receiving non-verbal communication - Eye contact - Facial expressions - Forming/maintaining peer relationships - Theory of Mind	Слајд 5 Пред да го прикажете слајдот, прашајте ги учесниците за нивното мислење за тоа што се социјални вештини. Може да има дополнителни вештини што сакате да ги додадете на овој слајд.
Non-verbal skills Body language: - Eye contact - Facial expression - Gestures - Distance - Touch - Proximity - Posture Personal appearance: - Clothes - Personal hygiene Paralinguistic skills: - Rate - Intonation - Clarity - Volume - Fluency Verbal Skills - Listening - Opening a conversation - Maintaining a conversation - Ending a conversation Assertive Behaviour: - Expressing feelings - Standing up for yourself - Making suggestions - Refusing, disagreeing, complaining - Apologising and requesting explanations	Слајдови 7 и 8 Овие слајдови можат да се користат како список за проверка за да видите кои вештини треба да ги научи ученикот.
Why is play so important? - Children learn the skills needed for all social interaction through play e.g. sharing, taking turns, self regulation and sharing space with others. - These skills need to be embedded before successful interaction takes place.	Слајд 9 Наставниците често ја потценуваат важноста на вештините за учење преку игра, бидејќи повеќето деца природно ги стекнале овие вештини до петгодишна возраст. Овие вештини претставуваат основа за успешни социјални интеракции. Децата со аутизам ги немаат овие вештини природно и треба дискретно да ги научат истите.
Development of play - Imitation - Shared interest - Joint attention - Turn-taking - Showing - Directing communication - Functional play with a variety of toys - Responding to social engagement - Pretend play alone or with others - Typical language development	Слајд10 Ова е напредно ниво на вештините за игра. Започнете на ниво на вештина што ученикот не е во можност да го демонстрира и оттука започнете го поучувањето.
Intensive Interaction Show a video clip of intensive interaction in practice such as: https://www.youtube.com/watch?v=UvEwUbf4c	Слајд 11 Интензивна интеракција е техника која е дизајнирана да им помогне на луѓето на ниско ниво на развој (аутизам или тешки попреченост). Се работи на раните способности за интеракција - како да уживате во тоа да бидете со други луѓе. Да раскажувате, комуницирате, знаете, разбирате и практикувате рутина на комуникација. Овој пристап учи и развива вештини како што се: употреба и разбирање на контакт со очите, изрази на лицето, вокализациии што водат до говор, чекање на ред и реципроцитет во разговорот и структура на разговорот. Пристапот го развил Дејв Хјует, кој го основал Институтот за интензивна интеракција. Повеќе информации може да се најдат на www.intensiveinteraction.org

Follow the child's lead - You are entering the child's world, hoping that they will invite you in and engage. This may involve spinning, jumping, sorting, stacking, etc. - imitate the child and use their pace of interaction. - Reduce your verbal communication to an absolute minimum.	Слајд 12 Кога започнувате интеракција со дете, треба да имате предвид дека вие не водите - вие ги следите интересите на детето и работите според нивното темпо (не ваше). Ако имате примери за користење на овие техники со ученик, ве молиме споделете со вашата публика.
Having fun teaching play Before engaging with a child, consider their: - Attention skills - Communication level - Structure of the environment - Sensory processing differences	Слајд 13 Важно е да се организира времето за развој на вештини за игра. Ова е како децата учат да се дружат. Споделете активности и идеи и со родители или старатели.
Activity: developing social skills Using any of these items: - Bubbles - Dolls - Toy cars - Mirrors - Lego and blocks - Sand, water play How would you develop these skills? - Proximity play - Joint attention - Imitation - Turn-taking - Cooperation - Sharing - Empathy	Слајд 14 Во парови или мали групи, учесниците дискутираат за тоа како би развиле социјални вештини преку игра, користејќи едноставни предмети што треба да бидат достапни во повеќето училиници. Распoredи една од предметите лево од слајдот на секоја група за да разговара за тоа како може да се користи ефикасно за развој на вештини за игра што се наведени на десната страна на слајдот. Дајте време на секоја група да даде фидбек пред да продолжите.
Introducing simple games When early social skills have become embedded, the complexity of social learning can be increased. Simple, traditional physical games that have very clear rules, such as: - Tag - What's the Time Mr Wolf? - Duck, Duck, Goose - Sandwiches Board and card games Examples of games with simple, clear rules: - Jenga - Old Maid - Top Trumps - Ludo - Snakes and Ladders - Snap	Слајдови 15 и 16 Заменете со соодветни традиционални игри од вашиот регион или нација.
Example Social Story Add an example here of a social story	Слајд 19 Споделувајќи пример со целата група, можеби ќе сакате да споделите други печатени приказни за публиката да ги разгледува додека ги презентирате следните четири слајдови.
Writing a Social Story ... Introduction - Set the scene with information relevant to the problem The middle - Giving other people's perspective - Introducing a strategy - Reinforcing it - Suggesting a new way of behaving or thinking Conclusion "I will try..." - a positive reminder "Other people will..."	Слајд 20 Можете да побарате од учесниците да прочитаат различни воведи, средни делови и заклучоци од приказните што ги гледаат.
Activity: Write a Social Story Thinking of a student you work with, write a social story that addresses a situation that they are struggling with.	Слајд 24 Или како поединци или мали групи, учесниците треба да размислат за одреден ученик и ситуација да започнат да пишуваат социјална приказна за истата. Презентерите ќе треба да циркулираат низ просторијата и да даваат совети по потреба на учесниците. Дајте им време и побарајте волонтери да ги прочитаат примерите на социјални приказни што ги креирале .

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Модул 4 Сензорни потреби (Редовни и посебни училишта) – Воведна верзија

Seven senses There are 7 senses processing information from the environment and from our own bodies. ASD-EAST 2018 URS & KIDS 047672	Слајд 4 Накратко запознајте ги седумте сетила. Секое сетило ќе биде разгледана индивидуално подоцна во презентацијата. Корисен извор : http://www.7senses.org.au/wp-content/uploads/2013/09/7-Senses-Street-Day-What-are-the-7-Senses .pdf									
Sensory processing differences and corresponding reactions Sensory differences are unique to the individual - Low (hypo) - High (hyper) Different for each person Can be different for each sense Depends on context Types of reaction - Passive - Active ASD-EAST 2018 URS & KIDS 047672	Слајд 5 Објаснете накратко за тоа како сензорните разлики се единствени за секоја индивидуа . Поединецот може да има мешавина од хипер и хипо разлики со кое било од сетилата.									
Types of reactions (Baron-Cohen) <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>PASSIVE</th> <th>ACTIVE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>HYP</td> <td>Hyposensitive – passive LOW REACTION</td> <td>Hypersensitive – active SEEKING</td> </tr> <tr> <td>HYPER</td> <td>Hypersensitive – passive OVERWHELMED</td> <td>Hypersensitive – active AVOIDING</td> </tr> </tbody> </table> ASD-EAST 2018 URS & KIDS 047672		PASSIVE	ACTIVE	HYP	Hyposensitive – passive LOW REACTION	Hypersensitive – active SEEKING	HYPER	Hypersensitive – passive OVERWHELMED	Hypersensitive – active AVOIDING	Слајд 6 Не поминувајте долго време на овој слајд, ќе следат примери за секое од сетилата .
	PASSIVE	ACTIVE								
HYP	Hyposensitive – passive LOW REACTION	Hypersensitive – active SEEKING								
HYPER	Hypersensitive – passive OVERWHELMED	Hypersensitive – active AVOIDING								
General advice Use these strategies, should be used for passive and active reactions. <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>PASSIVE</th> <th>ACTIVE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>HYP</td> <td>Strategies: - provide a lot of stimulation (not tasks for discriminating/differentiating) OVERWHELMED</td> <td>SEEKING AVOIDING</td> </tr> <tr> <td>HYPER</td> <td>Strategies: - decrease amount of stimuli in environment - teach self-regulating strategies (sway, squeeze, pressure – proprioception) - reduce anxiety by using predictable patterns of visual/auditory responses - social stories work well - gradually expose them to increasing doses of input, allow them to desensitize at their own rate - slow linear movements, rocking - deep pressure: weighted blankets, vest</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> ASD-EAST 2018 URS & KIDS 047672		PASSIVE	ACTIVE	HYP	Strategies: - provide a lot of stimulation (not tasks for discriminating/differentiating) OVERWHELMED	SEEKING AVOIDING	HYPER	Strategies: - decrease amount of stimuli in environment - teach self-regulating strategies (sway, squeeze, pressure – proprioception) - reduce anxiety by using predictable patterns of visual/auditory responses - social stories work well - gradually expose them to increasing doses of input, allow them to desensitize at their own rate - slow linear movements, rocking - deep pressure: weighted blankets, vest		Слајд 8 Не поминувајте долго време на овој слајд, ќе следат примери за секое од сетилата .
	PASSIVE	ACTIVE								
HYP	Strategies: - provide a lot of stimulation (not tasks for discriminating/differentiating) OVERWHELMED	SEEKING AVOIDING								
HYPER	Strategies: - decrease amount of stimuli in environment - teach self-regulating strategies (sway, squeeze, pressure – proprioception) - reduce anxiety by using predictable patterns of visual/auditory responses - social stories work well - gradually expose them to increasing doses of input, allow them to desensitize at their own rate - slow linear movements, rocking - deep pressure: weighted blankets, vest									
Visual <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>PASSIVE</th> <th>ACTIVE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>HYP</td> <td>How you can notice: LOW REACTION Cannot feel objects that are right in front of them</td> <td>How you can notice: SEEKING Likes strong lighting effects or strobe lights</td> </tr> <tr> <td>HYPER</td> <td>How you can notice: OVERWHELMED Becomes irritated or annoyed by strong or changing light and shadows. Flashes light or screens. Gets distracted by bright on ceiling</td> <td>How you can notice: AVOIDING Avoids places with bright lights, avoids sun</td> </tr> </tbody> </table> ASD-EAST 2018 URS & KIDS 047672		PASSIVE	ACTIVE	HYP	How you can notice: LOW REACTION Cannot feel objects that are right in front of them	How you can notice: SEEKING Likes strong lighting effects or strobe lights	HYPER	How you can notice: OVERWHELMED Becomes irritated or annoyed by strong or changing light and shadows. Flashes light or screens. Gets distracted by bright on ceiling	How you can notice: AVOIDING Avoids places with bright lights, avoids sun	Слајд 9 Овој слајд ги воведува разликите во визуелната обработка. Разговарајте за секоја колона и дајте што е можно повеќе примери од реалниот живот .
	PASSIVE	ACTIVE								
HYP	How you can notice: LOW REACTION Cannot feel objects that are right in front of them	How you can notice: SEEKING Likes strong lighting effects or strobe lights								
HYPER	How you can notice: OVERWHELMED Becomes irritated or annoyed by strong or changing light and shadows. Flashes light or screens. Gets distracted by bright on ceiling	How you can notice: AVOIDING Avoids places with bright lights, avoids sun								
Auditory <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>PASSIVE</th> <th>ACTIVE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>HYP</td> <td>How you can notice: LOW REACTION Does not notice that someone called their name</td> <td>How you can notice: SEEKING Listens to loud music, prefers strong sounds, drums, cymbals Flashes covered areas that are bustling and noisy</td> </tr> <tr> <td>HYPER</td> <td>How you can notice: OVERWHELMED Becomes irritated or annoyed by a loud noise Problems during assemblies, when music is too loud, a strong gust of wind, or flushing toilet can make one feel sick Has fear of places (loud places)</td> <td>How you can notice: AVOIDING Avoids places with strong sounds, cannot sleep with music playing May wear earplugs May cover their ears, may flinch, turn or sing</td> </tr> </tbody> </table> ASD-EAST 2018 URS & KIDS 047672		PASSIVE	ACTIVE	HYP	How you can notice: LOW REACTION Does not notice that someone called their name	How you can notice: SEEKING Listens to loud music, prefers strong sounds, drums, cymbals Flashes covered areas that are bustling and noisy	HYPER	How you can notice: OVERWHELMED Becomes irritated or annoyed by a loud noise Problems during assemblies, when music is too loud, a strong gust of wind, or flushing toilet can make one feel sick Has fear of places (loud places)	How you can notice: AVOIDING Avoids places with strong sounds, cannot sleep with music playing May wear earplugs May cover their ears, may flinch, turn or sing	Слајд 11 Овој слајд ги воведува разликите во аудитивната обработка. Разговарајте за секоја колона и дајте што е можно повеќе примери од реалниот живот .
	PASSIVE	ACTIVE								
HYP	How you can notice: LOW REACTION Does not notice that someone called their name	How you can notice: SEEKING Listens to loud music, prefers strong sounds, drums, cymbals Flashes covered areas that are bustling and noisy								
HYPER	How you can notice: OVERWHELMED Becomes irritated or annoyed by a loud noise Problems during assemblies, when music is too loud, a strong gust of wind, or flushing toilet can make one feel sick Has fear of places (loud places)	How you can notice: AVOIDING Avoids places with strong sounds, cannot sleep with music playing May wear earplugs May cover their ears, may flinch, turn or sing								
Smell and Taste <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>PASSIVE</th> <th>ACTIVE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>HYP</td> <td>How you can notice: LOW REACTION Does not seem to react to bad smells or spicy food</td> <td>How you can notice: SEEKING Chewing on things (objects) that are not edible</td> </tr> <tr> <td>HYPER</td> <td>How you can notice: OVERWHELMED Gets irritated after eating Becomes agitated or nervous, grumpy</td> <td>How you can notice: AVOIDING Avoids certain, unpleasant food Does not eat certain foods</td> </tr> </tbody> </table> ASD-EAST 2018 URS & KIDS 047672		PASSIVE	ACTIVE	HYP	How you can notice: LOW REACTION Does not seem to react to bad smells or spicy food	How you can notice: SEEKING Chewing on things (objects) that are not edible	HYPER	How you can notice: OVERWHELMED Gets irritated after eating Becomes agitated or nervous, grumpy	How you can notice: AVOIDING Avoids certain, unpleasant food Does not eat certain foods	Слајд 13 Овој слајд ги воведува миризливите и најавувачките разлики во обработката. Разговарајте за секоја колона и дајте што е можно повеќе примери од реалниот живот.
	PASSIVE	ACTIVE								
HYP	How you can notice: LOW REACTION Does not seem to react to bad smells or spicy food	How you can notice: SEEKING Chewing on things (objects) that are not edible								
HYPER	How you can notice: OVERWHELMED Gets irritated after eating Becomes agitated or nervous, grumpy	How you can notice: AVOIDING Avoids certain, unpleasant food Does not eat certain foods								
Comfort Zone Each of us is trying to stay in a certain "zone" in which one can deal with everything that happens during the day. ASD-EAST 2018 URS & KIDS 047672	Слајд 15 Прашајте ги учесниците „ Како изгледа и како се чувствуваат кога се наоѓаат во зоната на удобност?“ „Како изгледа кога сме надвор од зоната на удобност?“									

Optimal learning zone Children need to feel relaxed, rested, nourished, strong and positive in order to be able to maximise their learning. Activity: What is your optimal learning zone? How do you recognise it in children?	Слајд 16 Осигурајте се дека учесниците разбираат дека кога обраќаме внимание значи дека нашиот вестибуларни систем е во оптимална зона - можеме да помогнеме на децата да обрнат внимание доколку обезбедиме активности со движење. Ова им помага на и на оние кои бараат вестибуларна информација со тоа што се хиперактивни (Вознемирено, трчаат наоколу) и на оние кои се пасивни (хипо) (бавно, мечтаење). И во двата случајеви на учениците им треба повеќе вестибуларни активности за да бидат во оптимална зона.												
Vestibular <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>RELAXED</th> <th>ACTIVE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>HOW YOU CAN TELL</td> <td>LOW REACTION Does not get excited, shy, shy when Seems tired</td> <td>SEIZING Does not get excited Runs and jumps around, fidgets, Preoccupied with the task</td> </tr> <tr> <td>STRATEGIES</td> <td>Engage with fast and changing movement of the head, spinning, blowing ball, blowing savings Add movement into everyday activities Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities</td> <td>How you can notice Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities</td> </tr> <tr> <td>HOPE</td> <td>Does not notice</td> <td>Does not notice</td> </tr> </tbody> </table>		RELAXED	ACTIVE	HOW YOU CAN TELL	LOW REACTION Does not get excited, shy, shy when Seems tired	SEIZING Does not get excited Runs and jumps around, fidgets, Preoccupied with the task	STRATEGIES	Engage with fast and changing movement of the head, spinning, blowing ball, blowing savings Add movement into everyday activities Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities	How you can notice Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities	HOPE	Does not notice	Does not notice	Слајд 17 Овој слајд ги воведува разликите во аудитивната обработка. Разговарајте за секоја колона и дајте што е можно повеќе примери од реалниот живот . Дobar референтен видео за ВЕСТИБУЛАРНИТЕ сетила да се покаже : https://www.youtube.com/watch?v=pEblLhUc1Pc
	RELAXED	ACTIVE											
HOW YOU CAN TELL	LOW REACTION Does not get excited, shy, shy when Seems tired	SEIZING Does not get excited Runs and jumps around, fidgets, Preoccupied with the task											
STRATEGIES	Engage with fast and changing movement of the head, spinning, blowing ball, blowing savings Add movement into everyday activities Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities	How you can notice Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities											
HOPE	Does not notice	Does not notice											
Proprioceptive <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>RELAXED</th> <th>ACTIVE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>HOW YOU CAN TELL</td> <td>LOW REACTION The child does not notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set</td> <td>SEIZING Notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set</td> </tr> <tr> <td>STRATEGIES</td> <td>Engage with fast and changing movement of the head, spinning, blowing ball, blowing savings Add movement into everyday activities Add movement into play activities Add movement into play activities</td> <td>How you can notice Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities</td> </tr> <tr> <td>HOPE</td> <td>Does not notice</td> <td>Does not notice</td> </tr> </tbody> </table>		RELAXED	ACTIVE	HOW YOU CAN TELL	LOW REACTION The child does not notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set	SEIZING Notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set	STRATEGIES	Engage with fast and changing movement of the head, spinning, blowing ball, blowing savings Add movement into everyday activities Add movement into play activities Add movement into play activities	How you can notice Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities	HOPE	Does not notice	Does not notice	Слајд 19 Овој слајд воведува проприоцептивни разлики во обработката. Разговарајте за секоја колона и дајте што е можно повеќе примери од реалниот живот . Добро видео за ПРОПРИОЦЕПТИВНИТЕ сетила да се покаже : https://www.youtube.com/watch?v=b2iOlin3fAE&t=11s
	RELAXED	ACTIVE											
HOW YOU CAN TELL	LOW REACTION The child does not notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set	SEIZING Notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set											
STRATEGIES	Engage with fast and changing movement of the head, spinning, blowing ball, blowing savings Add movement into everyday activities Add movement into play activities Add movement into play activities	How you can notice Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities											
HOPE	Does not notice	Does not notice											
Touch <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>RELAXED</th> <th>ACTIVE</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>HOW YOU CAN TELL</td> <td>LOW REACTION Does not notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set</td> <td>SEIZING Notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set</td> </tr> <tr> <td>STRATEGIES</td> <td>Engage with fast and changing movement of the head, spinning, blowing ball, blowing savings Add movement into everyday activities Add movement into play activities Add movement into play activities</td> <td>How you can notice Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities</td> </tr> <tr> <td>HOPE</td> <td>Does not notice</td> <td>Does not notice</td> </tr> </tbody> </table>		RELAXED	ACTIVE	HOW YOU CAN TELL	LOW REACTION Does not notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set	SEIZING Notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set	STRATEGIES	Engage with fast and changing movement of the head, spinning, blowing ball, blowing savings Add movement into everyday activities Add movement into play activities Add movement into play activities	How you can notice Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities	HOPE	Does not notice	Does not notice	Слајд 21 Овој слајд ги воведува разликите во обработката на допир. Разговарајте за секоја колона и дајте што е можно повеќе примери од реалниот живот .
	RELAXED	ACTIVE											
HOW YOU CAN TELL	LOW REACTION Does not notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set	SEIZING Notice when writing, cutting, throwing a ball, climbing a set											
STRATEGIES	Engage with fast and changing movement of the head, spinning, blowing ball, blowing savings Add movement into everyday activities Add movement into play activities Add movement into play activities	How you can notice Add movement into play activities Add movement into play activities Add movement into play activities											
HOPE	Does not notice	Does not notice											
Activity: Creating a Sensory Profile	Слајд 24 Активност - издвојте сензорен профил за учесниците да го комплетираат со одреден ученик кој го имаат на ум. Можете да користите сензорна а листа за проверка, како што е оваа од Фонд за едукација за аутизам (засновано врз списокот за сензорни профили од Богдашина 2003). http://cnyspeechpathology.com/wp-content/uploads/2014/12/Short-Sensory-Profile.pdf												
Therapeutic approaches include • Sensory Integration Therapy (Jean Ayres) • SNOEZELEN (Jan Hulstige and Ad Verhulst) • TACPAC • Sensory Circuits (Jane Horwood)	Слајд 25 Дајте краток преглед на секој од овие пристапи. Дополнителни информации за секој пристап може да се најдат на следниве веб-страници: https://www.sensoryintegration.org.uk/What-is-SI https://www.snoezelen.info/history/ https://tacapac.co.uk/ https://www.cpft.nhs.uk/Document/Miscellaneous/Sensory%20Motor%20Circuits.pdf												
Calming Activities • Massage • Sittin' gym balls or large pillows • Placing child between pillows • Heavy cushions on the lap • Wear a heavy vest • Hugging like a bear • Slow swaying • Filtered light • Slow, gentle music • Pressure on the joints • Stretching • Chewing gum • Sucking • Toys in hand • Calm rhythmic movements • Exercises for physical relaxation	Слајд 26 Овие се идеи да се обидете кога вашиот ученик е во состојба на високо сензорно возбудување.												

Activities to heighten sensory arousal • Quick rubbing the skin • Tasting • Mibbling food • Kicking, dragging, escaping, jumping • Quick, repetitive movements (rocking, trampolining, bouncing a ball) • Jumping, throwing a ball. • Strong textures and scents (peppermint, perfume) • Strong light • Loud, fast music • Washing hands with cold water • Seating on T-stool or Airbag • Physical exercises • Dancing ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047672	Слајд 27 Овие се идеи што треба да ги испробате кога вашиот ученик доживува ниско сензорно возбудување.
Classroom Strategies • Carrying heavy objects • Crawling and climbing • Lifting and lowering chairs • Pushing heavy objects • Drawing in play dough • Jumping on the floor • Pushing on a wall • Snacking on solid food • Sending child on an errand e.g. take books • Muting lighting and creating a small small space or providing a tent • Smelling vanilla or lavender • Oral stimulus (sucking a lollipop, sweets, juice with a straw) • Drinking water from a straw • Wrapping the child in a blanket, towel (not over the head) • Quiet corner in the classroom (calming place) • Providing ear defenders or headphones to wear when noise levels increase ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047672	Слајд 29 Постојат идеи за поддршка на промените во училишната средина / модификации и адаптации на училиница во модулот 5.
ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-047672	Слајд 30 Додадете / отстранете ги сите ресурси по потреба

Модул 4 Сензорни потреби (Редовни и посебни училишта) – Напредна верија

	Слајд 4 Објаснете / Разговарајте за седумте сетила ако е потребно.
	Слајдови 6 и 7 Изберете слајд за наставници во посебни училишта или од редовни училишта. Помислете на свои примери на хипо- и хипер-одговорно однесување. Дадени се неколку примери: HYPER Слушање луѓе пред да влезат во просторијата. Одбивање да соработува со наставник кој вреска. Бегање од училницата за време на часовите по музичко образование или за време на слободно време во училницата. HYPO Се чини дека не го слуша наставникот кога е во задниот дел од училницата. Прави имногу врева цело време.
	Слајд 9 Прашајте ги учесниците „Како изгледа и како се чувствуваат кога се наоѓаат во зоната на удобност? Како изгледа кога сме надвор од зоната на удобност?“
	Слајд 14 Врз основа на моделот на Данн, објаснете дека постојат четири начини на справување со сензорни проблеми, во зависност од чувствителноста (хипо- или хипер-) и од типот на реактивност (активна или пасивна). Хипосензитивните деца имаат праг на висока чувствителност. Преосетливи деца имаат низок праг на чувствителност.

(1) барање сензација (висок праг и активна стратегија за саморегулирање) – ТЕМНО СИВА
 (2) сензорно избегнување (ниски прагови и активна стратегија за саморегулирање) – ЦРВЕНА
 (3) чувствителност на стимули (низок праг и стратегија за пасивно саморегулирање) – ЖОЛТА
 (4) ниска регистрација (висок праг и стратегија за пасивно саморегулирање) – СВЕТЛО СИВА

Следниве слајдови ги следат овие четири типа, секогаш обезбедувајте
 - примери на однесување - како да се препознае дека детето го има тој проблем
 - стратегии за помош воопшто за тој тип
 - примери, идеи за стратегии за сите сетила

Клучни референци: Дан, В. (2007). Поддршка на децата да учествуваат успешно во

	секојдневниот живот со употреба на знаење за сензорна обработка. Бебиња и мали деца, 20, 84-101. Лизгајте 15-18 Површина (4) ниска регистрација (висок праг и стратегија за пасивно саморегулирање) – СВЕТЛО СИВО - Слајд 15 - примери на однесување - како да се признае дека детето го има тој проблем - Слајд 16 - стратегии за помош воопшто за овој тип - Слајд 17-18 - примери, идеи за стратегии за сите сетила
	Лизгајте 19-22 Област (1) бараат сензација (висок праг и активна стратегија за саморегулирање) – ТЕМНО СИВА - Слајд 19 - примери на однесување - како да се признае дека детето го има тој проблем - Слајд 20 - стратегии за помош воопшто за овој тип - Слајд 21-22 - примери, идеи за стратегии за сите сетила
	Слајдови 23-26 Област (3) чувствителност на стимули (низок праг и стратегија за пасивно саморегулирање) - ЖОЛТА - Слајд 23 - примери на однесување - како да се признае дека детето го има тој проблем - Слајд 24 - стратегии за помош воопшто за овој тип

Neurological Threshold Continuum	High (Habituation) Decrease amount of stimuli in environment. Teach child regarding strategies (level, volume, pressure) Provide discriminatory input, (proprioception, body mapping) Use predictable patterns of visual/auditory routines. Provide headphones/white noise Decrease angular and swirling movement. Use chair ball (soft) Social stories work well. Gradually expose them to increasing doses of input, allow them to desensitize at their own rate.	Passive Strategies Active Strategies Sensation Seeking
Neurological Threshold Continuum	Low (Sensitization) Sensory sensitivity – STRATEGIES	Sensation Seeking
Neurological Threshold Continuum	High (Habituation) assembles in large indoor spaces, -cafeterias full of people, -indoor recess, -free play, -along access work when others are moving about ; -spring seat to make easier, -flashing lights or monitors, -wear clothing over connector / face/neck -visual clutter, -loud and sudden bells and alarms, -cold plastic utensils, -sitting near a window with a busy view -hearing water/plumbing in a washroom, -clinging out of leg	Passive Strategies Active Strategies Sensation Seeking
Neurological Threshold Continuum	Low (Sensitization) Sensory sensitivity - Environmental challenges	Sensation Seeking
Neurological Threshold Continuum	High (Habituation) Sensory reduction: Slow rocking, swinging, bouncing, walking Weighted products Headphones/white noise Deep pressure Deep tactile input Calm, relaxing music Dim incandescent lights Fish tanks, calming visual motion Fidget items to keep hands busy Progressive muscle relaxation Breathing exercises	Passive Strategies Active Strategies Sensation Seeking
Neurological Threshold Continuum	Low (Sensitization) Sensory sensitivity – Ideas for sensory calming	Sensation Seeking

- Слайд 25-26 - примери, идеи за стратегии за сите сетила

Threshold Continuum	High (Habituation) Rub bond Resistant to change High ability to design and implement structure Sensory avoiding behaviors occur in those who are over-aware of their senses and stimuli are heightened. They may show behaviors that include: • Prefer quiet settings • May encounter difficulty with stimulation • Use loose fitting clothes as opposed to tight clothes • Are confident about their coordination • Prefer being in a corner alone with a teacher or loved one instead of playing with others.	Passive Strategies Active Strategies Sensation Seeking
Threshold Continuum	Low (Sensitization) Removes the child's need to reduce sensory input (the world feels dangerous) Gradually broaden sensory processing experiences within the child's vision and touch. Use favorite activities and materials, but gradually increase intensity. Carefully construct items to introduce a wider range of sensory experiences so the child can habituate to them. Take something the child is comfortable and happy with and expand sensory qualities. Reduce stress by following the child's lead and don't be directing. Sensation Avoiding-STRATEGIES	Sensation Seeking
Threshold Continuum	High (Habituation) When someone is overly agitated and moving into sensory avoidant mode, ideas that might help: - Running up and down stairs - Jumping on a trampoline or rebounder - Pushing or pulling heavy items - Hanging from the arms - Small, dark, quiet areas - Yelling, singing - Having familiar items and materials - Having people back off	Passive Strategies Active Strategies Sensation Seeking
Threshold Continuum	Low (Sensitization) Sensory reduction: Slow rocking, swinging, bouncing, walking Weighted products Headphones/white noise Deep pressure Deep tactile input Calm, relaxing music Dim incandescent lights Fish tanks, calming visual motion Fidget items to keep hands busy Progressive muscle relaxation Breathing exercises Sensation Avoiding-Ideas for sensory calming	Passive Strategies Active Strategies Sensation Seeking

Слајдови 27-30

Област (2) сензорно избегнување (ниски прагови и активна стратегија за саморегулирање) - ЦРВЕНА

- Слайд 27 - примери на однесување - како да се признае дека детето го има тој проблем

- Слайд 28 - стратегии за помош воопшто за овој тип

- Слайд 29-30 - примери, идеи за стратегии за сите сетила

Слајд 32

Активност - издвојте сензорен профил за учесниците да го комплетираат со ученички ум. Можете Активност - издвојте сензорен профил за учесниците да го комплетираат со одреден ученичкој го имаат на ум. Можете да користите сензорна а листа за проверка, како што е оваа од Фонд за едукација за аутизам (засновано врз списокот за сензорни профили од Богдашина 2003). Ова е вклучено во Додаток А:

[датотека:](#)

[/// C:/Users/targe/Downloads/AET%20Sensory%20Assessment%20checklist.pdf](http://C:/Users/targe/Downloads/AET%20Sensory%20Assessment%20checklist.pdf)

<http://cnyspeechpathology.com/wp-content/uploads/2014/12/Short-Sensory-Profile.pdf>

	Слајд 34 Можеме да замислиме сензорна „диета“ како добра храна за мозокот за да може да функционира добро. Треба да се добие вистинската диета, вистинските стимули.
	Слајд 41 Додадете ресурси од локалниот контекст.

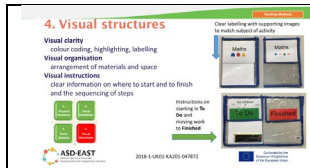

Модул 5 Модификации и адаптации (Редовни училишта)

	Слајд 3 Оваа презентација ќе опфати 4 клучни области: Наставни методи кои се ефективни за децата со аутизам, прашања во врска со содржината на она што се предава, адаптации кои се корисни за околината за учење и идеите во врска со проценката на резултатите од учењето. Овие области се опфатени индивидуално во презентацијата. Погледнете го горниот десен агол за соодветната етикета за да знаете каков аспект на содржината се покрива. Запомнете да потенцирате дека постои голема разлика во способноста кај децата со аутизам. Некои може да бараат повеќе адаптации во училищата и наставните програми од другите. Не секое дете ќе бара секоја од овие стратегии. Размислете внимателно за уникатните карактеристики на вашиот ученик. Споредете ги и прилагодете пристапи и стратегии колку што е потребно за да се намали вознемиреноста, да се промовира независност и да се зголеми потенцијалот. Важно е да имате што поголем број реални примери на ресурси што можете да ги пренесете и да им ги покажете на учесниците на обуката.
	Слајд 4 Адаптациите предвидуваат промени за учениците со посебни образовни потреби со цел да се прилагодат на средината за учење без да ги модифицираат стандардите на наставните програми на курсот. Учениците со посебни образовни потреби кои добиваат модификации на наставните програми на нивните индивидуални потреби, а наставниците се во можност да ги оценуваат на различни скали за оценување од другите ученици од редовното образование. И адаптациите и модификациите им помагаат на учениците со посебни образовни потреби во нивното образование.
	Слајд 5 Промените и адаптациите направени за ученици со аутизам поддржуваат многу други ученици во училищата кои имаат дополнителни потреби или ако доаѓат од различна јазична средина. Многу од овие пристапи, исто така, ќе им помогнат на учениците кои имаат високи нивоа на вознемиреност, невролошки состојби (како АДХД) или други проблеми со менталното здравје. Наставниците ќе имаат корист, бидејќи ученикот ќе биде посигурен и самостоен со своето учење со што нема да има потреба од поголема индивидуална поддршка.
	Слајд 6 За да дознаете повеќе за структурираните методи што се користат во АВА и во ТЕАСЧН, можеби ќе сакате да се повикате на следниве веб-страници: https://www.autismspeaks.org/applied-behavi-analysis-aba-0 https://www.autism.org.uk/about/strategies/teacch.aspx

1. Physical structure - Physical structure provides environmental organisation for people with autism. - Clear physical and visual boundaries help the person to understand where each area begins and ends. - Physical structure minimises visual and auditory distractions.	Слајд 9 Важно е да се запамети дека минимизирањето на структурата не е цел. Учениците ќе доживеат успех заради примената на структурата. Со намалувањето на структурата постои ризик да се изгубат дотогашните постигнувања. Аналогија би бил ученик кој не чита добро, но потоа му се даваат наочари и одеднаш може да читаат подобро. Тогаш не би ги тргнале наочарите само затоа што сега можат да ги прочитаат и мислите дека веќе нема да им требаат.
2. Visual schedules Visual information displaying the: “what” “when” “what” of an activity Visual schedules (continued) - Can increase a student's motivation to complete less desired activities by strategically alternating more preferred with less-preferred activities on the student's individual visual schedule. - In general, schedules should be arranged from a “top-to-bottom” or “left-to-right” format, including a method for the student to manipulate the schedule to indicate that an activity is finished or “all done”. - A minimum of two scheduled items should be presented at a time so that the student begins to understand that events and activities happen in a sequential manner, not in isolation.	Слајдови 11 и 12 Визуелните распореди го намалуваат нивото на вознемиреност кај децата со аутизам, а со тоа се намалува можната појава на предизвикувачки однесувања, со обезбедување на структурата за организирање и предвидување на дневни и неделни настани. Визуелните распореди му помагаат на ученикот да премине независно помеѓу активности и околина, кажувајќи им каде треба да одат понатаму. Визуелните распореди се засноваат на „прво-тогаш“ стратегија; тоа е, „прво правиш __, тогаш правиш __“, наместо пристап „ако-тогаш“ (т.е., „ако правиш __, тогаш можеш да направиш __“). Различни деца ќе бараат различни нивоа на информации со цел да се намали вознемиреноста. Ова не се заснова на нивните академски способности. Некои ученици се лесни и поприлагодливи - на другите ќе им требаат големи количини на детали за нивниот ден. Запомнете дека секое дете со аутизам е различно. Осигурете се дека ги отстранувате завршените активности, така што ученикот има чувство за достигнување и завршување. Тогаш е јасно која активност е следна. Колку од вас прецртуваат ставки на список или календар? Како се чувствувате кога ќе го направите тоа?
3. Work systems Visual information informing: “what to do” “when to do” “when it is finished” “what’s next?”	Слајд 13 Работен систем покажува како да се заврши задача или активност. Работниот систем визуелно ја дели задачата на фази кои се изводливи и имаат смисла со што се охрабрува развојот на независноста кај учениците. Запомнете: чекор по чекор • Приоритети, не обидувај се да го научиш детето повеќе од една нова работа • Организирајте задачи за учениците да знаат што да прават и колку; обезбедете начин учениците да видат како напредуваат, да знаат кога ќе завршат и да разберат што е следно. • Задачите се ставаат во низа преку работниот систем. • Работните системи се индивидуализираат според нивото на разбирање (предмети, системи за поврзување, пишани системи како што се списоците „да се направи“). • Работните системи можат да се користат за индивидуална / независна и групна работа. • Завршете со наградувачка активност за да го мотивирате или да го намалите стресот кај ученикот, доколку е потребно.

Слајд 14

Обезбедете голем број на визуелно структурирани задачи, секој зачуван во послужавник или папка. Работниот систем ќе покаже на децата со кои се задачите што се очекуваат да ги направи во оваа лекција, и по кој редослед. Повторно ова е претставено од лево на десно (истот редослед како печатење). Задачите се наредени од лево (или на полиците) и се идентификуваат со слики (што може да се однесуваат на интересите на детето). Трака за лепење (лепенка) на клупата овозможува да залепите соодветни слики за задачите што се планирани за лекција (работа на системот).

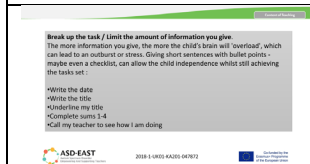
Преземајќи ја почетната слика, детето ја поврзува со задача со иста слика, ја комплетира таа задача, ја става задачата на десно како „завршена“.

Ова продолжува сè додека последната картичка на лентата не покаже нова, а можеби и наградна активност, на пр. Компјутер.

Со визуелната поддршка, детето може повторно да се врати на задачата, ако му треба помош во разбирањето - земајќи го тоа, прегледувајќи, реагирајќи и сеќавајќи се. Дури и може да се врати повторно и повторно, ако е потребно.

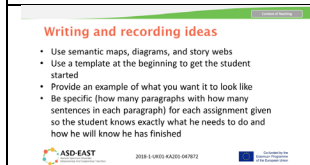
НЕ претпоставувајте дека учениците го разбираат се она што им е кажано. Многу често не разбираат. Размислете за сите визуелни знаци кои се природни (гестови, движењата на телото, изрази на лицето, активности на другите деца ...). Учениците може да промашат многу од овие невербални знаци на комуникација.

Важно е да се разбере стилот на визуелно учење на детето и како тие ги преземаат информациите, обработуваат информации и да изразат разбирање, а потоа да ги обезбедат дополнителните визуелни работи што им се потребни на овие ученици.

Слајд 16

Повеќето деца ќе можат да следат упатства, како што се, „отворете ги книгите, напишете го датумот и насловот - не заборавајте да го потцртате и потоа започнете со собирање“. Сепак, многу деца со аутизам би можеле да имаат корист од тоа да имаат пишана чек листа со задачи.

Слајд 21

Користете семантички мапи, дијаграми и мрежни приказни за да му помогне да создаде јасен пат за неговото пишување и кои информации се важни. Повеќето ученици со АСД сметаат дека сите факти се важни, и можат да имаат потешкотии со главните идеи и придружните детали.

Користете урнек (или Рамка за пишување) на почетокот за да може ученикот да започне да работи. Оваа стратегија, исто така, му дава конкретни информации за тоа какви се вашите очекувања за тоа што треба да напише.

Дајте пример за тоа како сакате да изгледа. Ова ќе му помогне на ученикот да го разбере она што го очекувате од него.

Бидете специфични (колку параграфи со колку реченици во секој параграф) за секоја задача дадена така што ученикот точно знае што треба да направи и кога ќе знае дека ја завршил задачата.

Или размислете за користење софтвер за пишување или диктат за да помогнете во

	идеите на ученикот во писмена форма. Честопати, бидејќи не го сакаат самиот процес на пишување за учениците е пречка за работа.
	Слајд 32 Прашајте ги учесниците што ќе се постигне со соодветно прилагодено опкружување за учење. Разговарајте за секој од сините „меури“.
	Слајд 33 Бидете свесни дека она што многу ученици можат да го „усогласат“ ќе биде многу тешко за детето со аутизам и нивните сетилни разлики. Обидете се да запомнете како би можело да биде нивното искуство од околината во училницата и соодветно да се прилагодете.
	Слајд 34 Јасно дефинирање на правила и очекувања во рамките на училницата може да му помогне на ученикот добро да се среди и да биде подготвен за учење. Овие правила и очекувања можат да бидат упатени и посочени кога е потребно.
	Слајд 35 Разговарајте во мали групи за соодветните исходи на учење за вашите ученици. Важно е да се запамети дека целите на учење не треба да бидат само академски, туку и да помогнат да се подготви детето за живот надвор од светот на образованието.

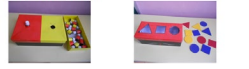

Модул 5 Модификации и адаптации (Посебни училишта)

Content Teaching methods, Content of teaching, Learning Environment, Learning outcomes ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-06702	Слајд 3 Оваа презентација ќе опфати 4 клучни области: Наставни методи кои се ефективни за децата со аутизам, прашања во врска со содржината на она што се предава, адаптации кои се корисни за околината за учење и идеите во врска со проценката на резултатите од учењето. Овие области се опфатени индивидуално во презентацијата. Погледнете го горниот десен агол за соодветната етикета за да знаете каков аспект на содржината се покрива. Запомнете да потенцирате дека постои голема разлика во способноста кај децата со аутизам. Некои може да бараат повеќе адаптации во училищата и наставните програми од другите. Не секое дете ќе бара секоја од овие стратегии. Размислете внимателно за уникатните карактеристики на вашиот ученик. Споредете ги и прилагодете пристапи и стратегии колку што е потребно за да се намали вознемиреноста, да се промовира независност и да се зголеми потенцијалот. Важно е да имате што поголем број реални примери на ресурси што можете да ги пренесете и да им ги покажете на учесниците на обуката.
We are here to help Modifications and adaptations meets students' needs by • Individualising materials and methods • Using individual interests or strengths Modifications and adaptations provides a systematic approach to learning and teaching through the: • Organisation of learning environment • Routine, structure and visual clarity ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-06702	Слајд 4 Адаптациите предвидуваат промени за учениците со посебни образовни потреби со цел да се прилагодат на средината за учење без да ги модифицираат стандардите на наставните програми на курсот. Учениците со посебни образовни потреби кои добиваат модификации на наставните програми на нивните индивидуални потреби, а наставниците се во можност да ги оценуваат на различни скали за оценување од другите ученици од редовното образование. И адаптациите и модификациите им помагаат на учениците со посебни образовни потреби во нивното образование.
Benefit for all Other students in the classroom, Students with ASD, Teachers ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-06702	Слајд 5 Промените и адаптациите направени за ученици со аутизам поддржуваат многу други ученици во училищата кои имаат дополнителни потреби или ако доаѓат од различна јазична средина. Многу од овие пристапи, исто така, ќе им помогнат на учениците кои имаат високи нивоа на вознемиреност, невролошки состојби (како АДХД) или други проблеми со менталното здравје. Наставниците ќе имаат корист, бидејќи ученикот ќе биде посигурен и самостоен со своето учење со што нема да има потреба од поголема индивидуална поддршка.
Teaching Methods TEACCH: Overview and Education of Autistic and Related Communication-Handicapped Children (Schopler and Mesibov) ABA (Applied Behavioural Analysis) (Lovaas) PECS (Picture Exchange Communication System) Using components from all structured teaching methods may be necessary to ensure success for students with autism. Individualized adaptations may be necessary based on the needs of the particular student that you are working with, and may be different from others in the classroom. ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-06702	Слајд 6 За да дознаете повеќе за структурираните методи што се користат во АВА и во ТЕАСЧН, можеби ќе сакате да се повикате на следниве веб-страници: https://www.autismspeaks.org/applied-behavi-analysis-aba-0 https://www.autism.org.uk/about/strategies/teacch.aspx

Physical structure - Physical structure provides environmental organization for people with autism. - Clear physical and visual boundaries help the person to understand where each area begins and ends. - The physical structure minimizes visual and auditory distractions - As students learn to function more independently, the physical structure can be gradually lessened ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-016712	Слајд 9 Важно е да се запамети дека минимизирањето на структурата не е цел. Учениците ќе доживеат успех заради примената на структурата. Со намалувањето на структурата постои ризик да се изгубат дотогашните постигнувања. Аналогија би бил ученик кој не чита добро, но потоа му се даваат наочари и одеднаш може да читаат подобро. Тогаш не би ги тргнале наочарите само затоа што сега можат да ги прочитаат и мислите дека веќе нема да им требаат.
2. Visual schedules Visual information depicting the - where - what - what of an activity ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-016712 Visual schedules (continued) - Can increase a student's motivation - Schedules should be arranged from a "top-to-bottom" or "left-to-right" format - A minimum of two scheduled items should be presented at a time ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-016712	Слајдови 11 и 12 Визуелните распореди го намалуваат нивото на вознемиреност кај децата со аутизам, а со тоа се намалува можната појава на предизвикувачки однесувања, со обезбедување на структурата за организирање и предвидување на дневни и неделни настани. Визуелните распореди му помагаат на ученикот да премине независно помеѓу активности и околии, кажувајќи им каде треба да одат понатаму. Визуелните распореди се засноваат на „прво-тогаш“ стратегија; тоа е, „прво правиш ____, тогаш правиш ____“, наместо пристап „ако-тогаш“ (т.е., „ако правиш ____, тогаш можеш да направиш ____“). Различни деца ќе бараат различни нивоа на информации со цел да се намали вознемиреноста. Ова не се заснова на нивните академски способности. Некои ученици се лесни и поприлагодливи - на другите ќе им требаат големи количини на детали за нивниот ден. Запомнете дека секое дете со аутизам е различно. Осигурете се дека ги отстранувате завршените активности, така што ученикот има чувство за достигнување и завршување. Тогаш е јасно која активност е следна. Колку од вас прецртуваат ставки на список или календар? Како се чувствувате кога ќе го направите тоа?
3. Work systems Visual information informing - what to do - how much - when it is finished - what's next ASD-EAST 2018-1-UK01-KA201-016712	Слајд 13 Работен систем покажува како да се заврши задача или активност. Работниот систем визуелно ја дели задачата на фази кои се изводливи и имаат смисла со што се охрабрува развојот на независноста кај учениците. Запомнете: чекор по чекор - Приоритети, не обидувај се да го научиш детето повеќе од една нова работа - Организирајте задачи за учениците да знаат што да прават и колку; обезбедете начин учениците да видат како напредуваат, да знаат кога ќе завршат и да разберат што е следно. - Задачите се ставаат во низа преку работниот систем. - Работните системи се индивидуализираат според нивото на разбирање (предмети, системи за поврзување, пишани системи како што се списоците „да се направи“). - Работните системи можат да се користат за индивидуална / независна и групна работа. - Завршете со наградувачка активност за да го мотивирате или да го намалите стресот кај ученикот, доколку е потребно.

	Слајд 14 Обезбедете голем број на визуелно структурирани задачи, секој зачуван во послужавник или папка. Работниот систем ќе покаже на децата со кои се задачите што се очекуваат да ги направи во оваа лекција, и по кој редослед. Повторно ова е претставено од лево на десно (истот редослед како печатење). Задачите се наредени од лево (или на полиците) и се идентификуваат со слики (што може да се однесуваат на интересите на детето). Трака за лепење (лепенка) на клупата овозможува да залепите соодветни слики за задачите што се планирани за лекција (работа на системот). Преземајќи ја почетната слика, детето ја поврзува со задача со иста слика, ја комплетира таа задача, ја става задачата на десно како „завршена“. Ова продолжува сè додека последната картичка на лентата не покаже нова, а можеби и наградна активност, на пр. Компјутер. Со визуелната поддршка, детето може повторно да се врати на задачата, ако му треба помош во разбирањето - земајќи го тоа, прегледувајќи, реагирајќи и сеќавајќи се. Дури и може да се врати повторно и повторно, ако е потребно. НЕ претпоставувајте дека учениците го разбираат се она што им е кажано. Многу често не разбираат. Размислете за сите визуелни знаци кои се природни (гестови, движењата на телото, изрази на лицето, активности на другите деца ...). Учениците може да промашат многу од овие невербални знаци на комуникација. Важно е да се разбере стилот на визуелно учење на детето и како тие ги преземаат информациите, обработуваат информации и да изразат разбирање, а потоа да ги обезбедат дополнителните визуелни работи што им се потребни на овие ученици.
	Слајд 20 Профил кој ги утврдува активностите или други зајакнувачи кои ученикот ги преферира може да биде од корист. Овој список „сака и не сака“ може да се развие со помош на семејството и да се сподели со вработените во училиштата. Учениците со аутизам може да не се мотивирани од генерални мотиватори како што е случај со другите ученици. Тие можеби претпочитаат книги на факти околу нивните омилени интереси, отколку фикција (на пример, сообраќај, коњи, итн.)
	Слајд 21 Прашајте ги учесниците што ќе се постигне со соодветно прилагодено опкружување за учење. Разговарајте за секој од зелените „меури“.
	Слајд 22 Потсетување - многу од овие идеи беа дискутирани во Модул 4.

Adaptation and modification of space and materials Visual structure – visual information can be provided by: • real object • photo • picture • text	Слајд 24 Визуелната структура може да се обезбеди со слика, фотографија, текст или вистински предмет - во зависност од способноста на лицето и нивото на стрес.
Adaptation and modification of space and materials Purposes of visual structure, prompts and instructions • A visual prompt or series of prompts that tells a person with autism what activities will occur and in what order • It allows them to predict what will happen next, reducing anxiety and stress • Help with transitions and memory • Compensate for poor sequential memory/ organisational problems	Слајд 25 Запомнете дека употребата на визуелни упатства треба да биде цело време, не само кога тие се под стрес (треба да биде вообичаен начин на работа). Визуелните пораки се полесно разбирливи за учениците со аутизам - сепак, ние честопати сè уште премногу користиме вербални упатства. Ако сакате, можете да споделите примери на визуелни поддржувачи за да ги видат учесниците.
Adaptation and modification of space and materials Adaptation of materials	Слајд 27 Забележете колку е јасно да се разбере што да се прави со овие задачи - дури и без објаснување. Запомнете да направите задачи што е можно визуелно јасни и лесни за разбирање. Можеби ќе сакате да споделите неколку примери со учесниците
Learning Outcomes What kind of learning outcomes do we expect? • Educational / cognitive – acquiring knowledge of the school subject depending on the set goals and the capabilities and abilities of the student • Affective – encouraging interest and attention, positive emotions, relaxation, encouraging independence and self-confidence, work habits, socialisation • Functional and corrective – development of fine and gross motor skills, motor control, orientation in space and time, developing a sense of rhythm, development of static and dynamic balance, focusing attention, lateralisation, development and correction of speech, development of thinking, remembering, classification, etc.	Слајд 28 Разговарајте во мали групи за соодветните исходи на учење за вашите ученици. Важно е да се запамети дека целите на учење не треба да бидат само академски, туку и да помогнат да се подготви детето за живот надвор од светот на образованието.

Модул 6 Предиизвикувачко однесување (Редовни и посебни училишта)

Which behaviours are challenging?	Слајд 3 Прашајте ја публиката кои однесувања ги сметаат за предизвикувачки. Откако сите ќе се согласат дека ова се навистина предизвикувачки, а можеби и додале дополнителни однесувања на списокот - тогаш замолете ја публиката да крене рака ако направиле едно или повеќе од овие однесувања во изминатите 4 недели. Зошто го сториле ваквото однесување? Која беше причината?					
So what? Challenging behaviour is normal – we all do it!	Слајд 4 Повеќето од нас имаат капацитет да се вклучат во предизвикувачко однесување. Тоа е повеќе веројатно да се случи ако сме под голем стрес, во ситуации каде што се чувствуваат дека немаат вештини или ресурси да се справат, или, ако не се чувствуваат поврзани со оние што се во интеракција.					
Challenging behaviour affects - The child themselves (social isolation, developmental outcomes, interferes with learning) - The family (stress, social isolation, stigma, lack of understanding from others, exhaustion) - Professionals/staff (stress, burn-out, changing jobs or profession)	Слајд 6 Однесувањето може да има пошироки ефекти врз луѓето отколку што можеме да сфатиме. Прашајте ги учесниците дали можат да мислат на какви било други ефекти што може да ги има предизвикувачкото однесување.					
What lies underneath the challenging behaviour?	Слајд 7 Запознајте ги учесниците со аналогијата на мразот на Ерик Шоплер. Однесувањето на површината (над линијата на водата) е она што го гледаме, но често има и поголеми теми што не се однесуваат на нив. За повеќе информации за тоа како да го користите пристапот, видете на https://www.teachertoolkit.co.uk/2017/11/20/intervention-1/					
Factors that influence behaviour - Poor emotional state - Lack of sleep - Bad diet - Lack of physical activity - Family isolation	Слајд 8 Прашајте ги учесниците колку тие самите се чувствуваат способни да се справат со барањата и новите ситуации, доколку имаа долг период на лишување од спиење или стрес.					
Examples <table border="1"> <thead> <tr> <th>Behaviour</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Man is pinching and pushing a peer</td> </tr> <tr> <td>Man is throwing objects</td> </tr> <tr> <td>Man is rocking back and forth</td> </tr> <tr> <td>Man is hitting himself on the head</td> </tr> </tbody> </table>	Behaviour	Man is pinching and pushing a peer	Man is throwing objects	Man is rocking back and forth	Man is hitting himself on the head	Слајд 9 Прашувате: Што би правеле кога ќе ги видите тие однесувања? Учесниците имаат тенденција да даваат решенија само врз основа на тоа како изгледа однесувањето (топографијата). Тогаш објаснувате дека вака биле спроведени интервенциите - воведување на следниот слајд.
Behaviour						
Man is pinching and pushing a peer						
Man is throwing objects						
Man is rocking back and forth						
Man is hitting himself on the head						
Interventions for challenging behaviours tend to: - Focus on the behaviour topography – on what we see - Be consequence based interventions - Use punishment	Слајд 10 Честопати, ние само се фокусираме на какво однесување е видливо без да истражиме зошто однесувањето навистина се случува („врвот на ледениот брег“). Ако само го запреме ова површно однесување, веројатно е дека ќе се појават уште поголеми проблеми, бидејќи вистинските основни проблеми не се решени. Со ледениот брег, ако го расчистиме видливиот дел од мразот - исчезна ли ледениот брег? Не, подрачјето под површината сега се искачува нагоре.					

How do we evaluate people? We process and evaluate their body position, attitude and body language. Their behaviour tells us how they feel. BEHAVIOUR IS A FORM OF COMMUNICATION!	Слајд 11 Лицето кое сака внимание веднаш ќе го добие веднаш, ако тој или таа покажува негативно однесување, а преку позитивно однесување тоа е помалку веројатно. Затоа, секогаш мора да застанеме и да ВИДИМЕ КОЈА Е ФУНКЦИЈАТА НА ОДНЕСУВАЊЕТО. Мора да запомниме дека секое однесување е форма на комуникација. Треба потоа да одлучиме како да одговориме.																
Let's look at the examples again <table border="1"> <tr> <th>What happened immediately before the behaviour?</th> <th>Behaviour</th> <th>What happened after, what has stopped the behaviour?</th> </tr> <tr> <td>A girl is playing with Ivan's favourite toy - the train.</td> <td>Ivan is pinching and pushing a girl.</td> <td>Girl is going away, calling a teacher, Ivan is playing with the train.</td> </tr> <tr> <td>Teacher is bringing a puzzle in a box, gives it to Ivan and says: "Shall we put it together, it is a horse!"</td> <td>Ivan is throwing a box.</td> <td>Teacher says: "Ivan, that is not nice. Would you like something else instead?"</td> </tr> <tr> <td>All the children are sat around the teacher, she is reading a book.</td> <td>Ivan is rocking back and forth in the other part of the room.</td> <td>Teacher says: "It is lunch time" and takes Ivan by the hand to the dining room.</td> </tr> <tr> <td>Mum and Ivan are entering a shopping centre.</td> <td>Ivan is hiding himself on the head.</td> <td>Mum and Ivan exit the shopping centre.</td> </tr> </table>	What happened immediately before the behaviour?	Behaviour	What happened after, what has stopped the behaviour?	A girl is playing with Ivan's favourite toy - the train.	Ivan is pinching and pushing a girl.	Girl is going away, calling a teacher, Ivan is playing with the train.	Teacher is bringing a puzzle in a box, gives it to Ivan and says: "Shall we put it together, it is a horse!"	Ivan is throwing a box.	Teacher says: "Ivan, that is not nice. Would you like something else instead?"	All the children are sat around the teacher, she is reading a book.	Ivan is rocking back and forth in the other part of the room.	Teacher says: "It is lunch time" and takes Ivan by the hand to the dining room.	Mum and Ivan are entering a shopping centre.	Ivan is hiding himself on the head.	Mum and Ivan exit the shopping centre.	Слајд 12 Гледајќи ги примерите од слајд 9, прашајте ги учесниците: Што ви кажува ова? Што може да заклучиш од неколку примери? Некои одговори би можеле да бидат: можете да дознаете за контекстот, причината, целта, она што детето го добива од однесувањето.	
What happened immediately before the behaviour?	Behaviour	What happened after, what has stopped the behaviour?															
A girl is playing with Ivan's favourite toy - the train.	Ivan is pinching and pushing a girl.	Girl is going away, calling a teacher, Ivan is playing with the train.															
Teacher is bringing a puzzle in a box, gives it to Ivan and says: "Shall we put it together, it is a horse!"	Ivan is throwing a box.	Teacher says: "Ivan, that is not nice. Would you like something else instead?"															
All the children are sat around the teacher, she is reading a book.	Ivan is rocking back and forth in the other part of the room.	Teacher says: "It is lunch time" and takes Ivan by the hand to the dining room.															
Mum and Ivan are entering a shopping centre.	Ivan is hiding himself on the head.	Mum and Ivan exit the shopping centre.															
To summarise - Every person has a reason for their challenging behaviour, every behaviour has a function - It is learned through interaction with the social and physical environment - Children with ASD are not manipulative, they are not making deliberate behavioural choices	Слајд 13 Важно е да се тргне од претпоставката дека во повеќето случаи предизвикувачкото однесување значи нешто, имајте на ум дека детето не прави избор да се однесува така и не е својствено лош или непослушен. Признајте дека понекогаш може да се чувствувате (на наставникот) дека тие манипулираат со нас и намерно избираат да се однесуваат на одреден начин.																
ASD-EAST	Слајд 14 Дајте примери и објаснете како аутистичните дефицити (социјална интеракција, комуникација, флексибилноста на мислата, однесувањето и сензорни теми) влијаат врз причината за видливото однесување што го гледаме на површината. Затоа однесувањето служи на функција и цел - тоа му значи нешто на личноста.																
Key ideas - Behaviour serves a function - Focus on prevention - Learn about replacement - Avoid focusing on negative behaviour – focus on positive	Слајд 15 Ова се идеите на кои ќе се фокусираме во остатокот од презентацијата. Позитивните поддршка во однесувањето се фокусираат на превенцијата. Ако се фокусираме само на последиците од однесувањето, нема да бидеме во можност да го решиме. Справувањето со последици или казнување за деца со аутизам не се занимава со причината за однесувањето. Ние треба да го превенираме однесувањето со помош на превентивни пристапи.																
The same behaviour – different functions <table border="1"> <tr> <th>What happened immediately before the behaviour?</th> <th>Behaviour</th> <th>What happened after, what has stopped the behaviour?</th> </tr> <tr> <td>Teacher says to Ivan: "Here is a puzzle you can play with!"</td> <td>Ivan throws puzzle on the floor</td> <td>Teacher takes the puzzle and says: "OK, you will do it next time!"</td> </tr> <tr> <td>Teacher is with the group of children in the other part of the room</td> <td>Ivan throws toys on the floor</td> <td>Teacher looks beside him, comes to the level of his eyes and says gently: "This is not nice, you will run the toys and will not have anything to play with!"</td> </tr> <tr> <td>Ivan is alone in the relaxing corner.</td> <td>Ivan throws toys on the floor</td> <td>He stops when teacher comes and takes Ivan to breakfast.</td> </tr> </table> You can have three different interventions for the same behaviour of one child	What happened immediately before the behaviour?	Behaviour	What happened after, what has stopped the behaviour?	Teacher says to Ivan: "Here is a puzzle you can play with!"	Ivan throws puzzle on the floor	Teacher takes the puzzle and says: "OK, you will do it next time!"	Teacher is with the group of children in the other part of the room	Ivan throws toys on the floor	Teacher looks beside him, comes to the level of his eyes and says gently: "This is not nice, you will run the toys and will not have anything to play with!"	Ivan is alone in the relaxing corner.	Ivan throws toys on the floor	He stops when teacher comes and takes Ivan to breakfast.	Слајд 17 Ова е пример каде што детето е со користење на истото однесување за три различни цели – избегнување на активност, добивање на внимание и добивање на авто стимулација. Ние треба обратиме внимание на сите овие функции и да имаме различни интервенции за различни ситуации или функции.				
What happened immediately before the behaviour?	Behaviour	What happened after, what has stopped the behaviour?															
Teacher says to Ivan: "Here is a puzzle you can play with!"	Ivan throws puzzle on the floor	Teacher takes the puzzle and says: "OK, you will do it next time!"															
Teacher is with the group of children in the other part of the room	Ivan throws toys on the floor	Teacher looks beside him, comes to the level of his eyes and says gently: "This is not nice, you will run the toys and will not have anything to play with!"															
Ivan is alone in the relaxing corner.	Ivan throws toys on the floor	He stops when teacher comes and takes Ivan to breakfast.															
Different behaviours – the same function <table border="1"> <tr> <th>Situation that preceded BEHAVIOUR</th> <th>BEHAVIOUR</th> <th>CONSEQUENCES OF BEHAVIOUR, what did the Child ACTUALLY GET FROM BEHAVIOUR?</th> </tr> <tr> <td>Teacher is working with one child while Ivan is working on his individual task.</td> <td>Ivan bites the materials for the task, spits and tangles.</td> <td>Teacher comes to him and says that he can't do that. She takes him with her to her desk and sits beside him.</td> </tr> <tr> <td>During a creative activity, teacher is helping other boy with colour.</td> <td>Ivan tries to turn the table over and yell "Aahhhhh"</td> <td>Teacher says "NO!" holds the table steady and says "Aahhhhh"</td> </tr> <tr> <td>During the break, teacher is preparing data sheets, Ivan is sitting on the floor and playing with the toy.</td> <td>Ivan laughs, yells "Aahhhhh" and goes to the toilet with him.</td> <td>Teacher goes to the toilet with him.</td> </tr> </table> You can have one intervention for different behaviours...	Situation that preceded BEHAVIOUR	BEHAVIOUR	CONSEQUENCES OF BEHAVIOUR, what did the Child ACTUALLY GET FROM BEHAVIOUR?	Teacher is working with one child while Ivan is working on his individual task.	Ivan bites the materials for the task, spits and tangles.	Teacher comes to him and says that he can't do that. She takes him with her to her desk and sits beside him.	During a creative activity, teacher is helping other boy with colour.	Ivan tries to turn the table over and yell "Aahhhhh"	Teacher says "NO!" holds the table steady and says "Aahhhhh"	During the break, teacher is preparing data sheets, Ivan is sitting on the floor and playing with the toy.	Ivan laughs, yells "Aahhhhh" and goes to the toilet with him.	Teacher goes to the toilet with him.	Слајд 18 Ова е дете кое користи различни однесувања кои имаат иста функција - привлекува внимание - затоа треба да испланираме една интервенција.				
Situation that preceded BEHAVIOUR	BEHAVIOUR	CONSEQUENCES OF BEHAVIOUR, what did the Child ACTUALLY GET FROM BEHAVIOUR?															
Teacher is working with one child while Ivan is working on his individual task.	Ivan bites the materials for the task, spits and tangles.	Teacher comes to him and says that he can't do that. She takes him with her to her desk and sits beside him.															
During a creative activity, teacher is helping other boy with colour.	Ivan tries to turn the table over and yell "Aahhhhh"	Teacher says "NO!" holds the table steady and says "Aahhhhh"															
During the break, teacher is preparing data sheets, Ivan is sitting on the floor and playing with the toy.	Ivan laughs, yells "Aahhhhh" and goes to the toilet with him.	Teacher goes to the toilet with him.															
Exploring the purpose (function) of challenging behaviour What are we looking at? <table border="1"> <tr> <th>Setting events</th> <th>Antecedent</th> <th>Behaviour</th> <th>Consequence</th> </tr> <tr> <td>Biological</td> <td>What happened immediately before the behaviour?</td> <td>Description of challenging behaviour</td> <td>What happened after, what has stopped the behaviour?</td> </tr> <tr> <td>Social</td> <td>Describe the situation.</td> <td></td> <td>Did the person get attention, object or stimulation?</td> </tr> <tr> <td>Environmental</td> <td>Who was present?</td> <td></td> <td>Did the person avoid attention, object or stimulation?</td> </tr> </table>	Setting events	Antecedent	Behaviour	Consequence	Biological	What happened immediately before the behaviour?	Description of challenging behaviour	What happened after, what has stopped the behaviour?	Social	Describe the situation.		Did the person get attention, object or stimulation?	Environmental	Who was present?		Did the person avoid attention, object or stimulation?	Слајд 21 Прашајте ги учесниците: Кои фактори се појавиле непосредно пред однесувањето, а може да играат улога/ влијаат врз тоа однесување? (на пр. биолошки причини - умор, жед, итн. Социјална - многу луѓе, различни наставници,
Setting events	Antecedent	Behaviour	Consequence														
Biological	What happened immediately before the behaviour?	Description of challenging behaviour	What happened after, what has stopped the behaviour?														
Social	Describe the situation.		Did the person get attention, object or stimulation?														
Environmental	Who was present?		Did the person avoid attention, object or stimulation?														

	учишното опкружување/ средина - бучава, мириси и сл.) Настани од опкружувањето,антецеданти , однесување и последици се четирите елементи што се анализираат при спроведување на функционална проценка на однесувањето.									
Activity: working in pairs Observation using the ABC (Antecedent, Behaviour, Consequence) protocol (based on work by B.S. Skinner) <table border="1"> <thead> <tr> <th>Antecedent (before incident)</th> <th>Behaviour (challenging behaviours observed)</th> <th>Consequence (actions to be taken in response)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Antecedent (before incident)	Behaviour (challenging behaviours observed)	Consequence (actions to be taken in response)				Слајдови 22 и 23 <i>За оваа активност ќе биде потребна хартија.</i> Идентификувајте соодветно видео што покажува приказ на борбената сцена, како што е овој пример од филмот Бриџит Џонс: https://www.youtube.com/watch?v=gBvOHpNhswo или сличен клип од телевизиско шоу. Бидете сигурни дека нема ништо непристојно или навредливо во видеото. Пуштете го клипот за прв пат. Во дискусија со учесниците, дефинирајте го однесувањето, одлучете кој тип на проценка би бил корисен и како би го снимале тоа на табелата ABC. Работејќи во парови, пуштете го видеото втор пат и пополнете ја табелата ABC за забележаното однесување. Објаснете им на учесниците дека овој пристап треба да се користи доколку забележале некој инцидент. Ако тие не биле сведоци на инцидентот и интервјуираат некој за тоа што се случило, тогаш би било соодветно да се користат методите MAS или FAST за да се испита однесувањето подлабоко.			
Antecedent (before incident)	Behaviour (challenging behaviours observed)	Consequence (actions to be taken in response)								
<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2">PREVENTION STRATEGIES</th> <th>INTERVENTION STRATEGIES</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>PROACTIVE STRATEGIES</td> <td>TEACHING STRATEGIES</td> <td>REACTIVE STRATEGIES</td> </tr> <tr> <td>Changes in the environment</td> <td>For learning new skills and behaviours</td> <td>Strategies we implement when the challenging behaviour occurs</td> </tr> </tbody> </table>	PREVENTION STRATEGIES		INTERVENTION STRATEGIES	PROACTIVE STRATEGIES	TEACHING STRATEGIES	REACTIVE STRATEGIES	Changes in the environment	For learning new skills and behaviours	Strategies we implement when the challenging behaviour occurs	Слајд 24 Овој слајд укажува на тоа што треба да биде вклучено во планот за поддршка на однесувањето.
PREVENTION STRATEGIES		INTERVENTION STRATEGIES								
PROACTIVE STRATEGIES	TEACHING STRATEGIES	REACTIVE STRATEGIES								
Changes in the environment	For learning new skills and behaviours	Strategies we implement when the challenging behaviour occurs								
	Слајд 25 Стратегии за интервенции се реактивни стратегии.									
It is rarely used in isolation, only for some mild verbal behaviours (like swearing to get attention) In the beginning the challenging behaviour increases, but then gradually decreases – important for everyone included	Слајд 26 Дајте конкретен пример за тоа кога би можеле да ја користите оваа техника и какви се последиците.									
Alternative behaviour – more appropriate behaviour that serves the same function as challenging behaviour e.g. ask for items using PECS instead of using challenging behaviour Other – give attention to any other more positive behaviour Incompatible behaviour (eating a snack, blowing bubbles, singing and talking instead of PICA behaviour)	Слајд 27 Осигурете се дека дадените примери се релевантни за публиката (редовни и посебни училишта).									
Mostly used when the function of behaviour is self-stimulation Redirect to: • More appropriate behaviour (rocking on the chair – rocking on the swing) • More appropriate place (masturbation at school – masturbation at home) • More appropriate time (going up and down the room and humming for one hour – going up an down the room and humming for 10 minutes) • More appropriate materials (pinching an arm – pinching a rubber toy)	Слајд 28 Пика е компулзивно однесување да се јадат материи или предмети кои не се за јадење.									
<table border="1"> <thead> <tr> <th>CHANGES IN PHYSICAL ENVIRONMENT</th> <th>VISUAL SUPPORTS</th> <th>TEACHING NEW SKILLS, ADJUSTING TEACHING METHODS</th> <th>MOTIVATION</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Structured and predictable environment, removing sensory stimuli, raising corner</td> <td>Schedules, task lists, rules and expectations, announcing change</td> <td>Teaching communication, social and self help skills, teaching in small steps, transition planning, self-regulation</td> <td>Rewards, token systems, what does the child like?</td> </tr> </tbody> </table>	CHANGES IN PHYSICAL ENVIRONMENT	VISUAL SUPPORTS	TEACHING NEW SKILLS, ADJUSTING TEACHING METHODS	MOTIVATION	Structured and predictable environment, removing sensory stimuli, raising corner	Schedules, task lists, rules and expectations, announcing change	Teaching communication, social and self help skills, teaching in small steps, transition planning, self-regulation	Rewards, token systems, what does the child like?	Слајд 30 Многу од методите и стратегиите што се дискутираат можат да се најдат во претходните модули.	
CHANGES IN PHYSICAL ENVIRONMENT	VISUAL SUPPORTS	TEACHING NEW SKILLS, ADJUSTING TEACHING METHODS	MOTIVATION							
Structured and predictable environment, removing sensory stimuli, raising corner	Schedules, task lists, rules and expectations, announcing change	Teaching communication, social and self help skills, teaching in small steps, transition planning, self-regulation	Rewards, token systems, what does the child like?							

Prevention strategies • Shared control • Don't say "no", say "when" • Positive behavioural momentum • Modify aversive tasks • Prepare for transitions	Слајд 31 Овој слајд само ги воведува стратегиите кои подетално се објаснети во следните слајдови.
Don't say "NO", but say "WHEN" • Use when the child wants to do something different from the required activity. • When they want something they can't get or when they don't want to stop doing something they are doing. E.g. You can look at your comic when you have completed your maths question.	Слајд 33 Ако сакате, можете да додадете и други примери.
Positive behavioural momentum • It's good for the function of escape-related behaviour • Distract the child before giving them a difficult challenge (food, tasks) • 3-5 easy instructions and then a hard task	Слајд 34 Запомнете дека може да има спротивставување на тешка задача. Изградете доверба и усогласеност започнувајќи со 3 до 5 лесно остварливи задачи. Потоа, повторно поминете низ овој процес онолку пати колку што е потребно.
Positive behavioural momentum example MATHEMATICS – the child does not want to learn new tasks because he/she needs to make an effort or is worried about getting the answer wrong. We present them in this order: 2+2= 1+0= 4+3= 25+27= 1+3= 7+2= 4+4= 35+18= 1+5= 6+3= 7+2= 45+27=	Слајд 35 На учениците им се даваат лесни задачи, а потоа им се дава позитивно засилување и охрабрување кога ќе ја завршат секоја мала задача, на пр. „Палците нагоре“. Потоа им се дава потешка задача каде е потребно повеќе напор. Ова може да се направи со сите задачи во училиште.
Working in pairs – select an example, identify the possible function and discuss prevention strategies What happened immediately before the behaviour? What happened after, what has stopped the behaviour? A girl is playing with Ivan's favourite toy – the train. Ivan is shouting and pulling a girl. Girl is going away, calling a teacher, Ivan is playing with the train. Teacher is bringing a puzzle in a box, gives it to Ivan and says "Shut up and put it together, it is a horse!" Ivan is throwing a box. Teacher says "Ivan, that is not nice. Would you like something else instead?" All children are seated around the teacher, she is reading a book. Ivan is rocking back and forth in the other part of the room. Teacher says "It is lunch time" and takes Ivan by the hand to the dining room. Mum and Ivan are entering a shopping centre. Ivan is hitting himself on the head. Mum and Ivan exit the shopping centre.	Слајд 37 Активност, како што е објаснето на слајдот
Teaching alternative behaviours AN ALTERNATIVE BEHAVIOUR: • Should match the function of the challenging behaviour. (teaching a new way a child can get what he wants) • Should be easy to do (much easier than challenging behaviour) • Should be more appropriate	Слајд 38 Разговарајте за важноста на предавање на она што е развојно и културно соодветно, НО, земајќи ги предвид разликите, разновидноста на децата со АСД - колку ја менуваме личноста и колку се менуваме самите себе и околината. Запомнете дека не можете да го промените аутизмот и ние мора да бидеме подготвени да направиме адаптации, како и детето. Бидете сигурни дека детето има вештини да се однесува на алтернативен начин.
Teaching an expected and alternative behaviour	Слајд 39 Важно е да се научат и очекуваното и алтернативно однесување. Запомнете го папирањето на социјалното однесување од Модул 3
In summary: Before creating a Behaviour Management Plan it is important to: • Understand the autistic strengths and differences of the child • Analyse the function of the behaviour - what are they communicating? The management of the challenging behaviour should be based on: • Creating both prevention and intervention strategies • Continuous evaluation • Co-operation with the individual, family and other professionals	Слајдови 41 и 42 Овие слајдови ја сумираат содржината.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Додаток 1 Транскрипт: Видео –метод на размена на слики

Додаток 1

Транскрипт: Размена на слики видео

Ќе ви ги објаснам и демонстрирам многу кратко првите четири фази на комуникација со користење на размена на слика . Ова е првата фаза . Со првата фаза, всушност, треба да имате мотиватор во овој случај ќе биде јаболко . Јас сум многу мотивиран од храна . Ќе го покажам на детето. За првата фаза , кога се воведува механизам на размена на слика - треба да има две возрасни лица во просторијата, како би помогнале во овој процес . Еден возрасен ќе го држи мотиваторот и ќе се обиде да го „намами“ детето за да покаже интерес . Другиот возрасен ќе се обиде да го сопре во намерата да го земе јаболкото и всушност ќе го насочи на дадената слика . Тоа е слика на јаболко . Ќе правам размена . Доколку детето не ја земе сликичката, вие всушност можете да им помогнете - затоа другата личност е таму. Пробајте да комуницирате и да го кажете зборот на она што ќе го добие детето- именувајте „ Јаболко“ , во моментот додека се одвива размената . Јас ќе ти го покажам тоа повторно. Сакам јаболко, тогаш земи ја картичката . Именувајте " Јаболко " . Тоа е фаза 1 .

Сега ќе ја објасниме втората фаза . Втората фаза всушност вклучува патување. Така, сега разбирам дека овој симбол значи јаболко, ми помага да добијам јаболко. Но, детето всушност треба да го однесе сега во друг дел од просторијата што значи дека патува на одредено растојание. Може да биде преку масата. Треба да биде околу еден до два метри барем далеку. Важно е да го соопштите зборот како што ја правите размената. Ова е да му помогнеме на детето да разбере дека сето ова вклучува комуникација и се надевам дека ќе ги запомне зборовите. Многу родители се загрижени дека ако правите размена на слики, детето нема да научи да зборува. Откривме дека тоа не е точно. Всушност, гледањето на зборовите визуелно му помага на детето да ги разбере сите овие симболи и зборови што се одвиваат во главата.

Потоа следува фаза три . Тоа е чекор за диференцијација. Значи, тука имам два симбола - има еден за банана. Сакам јаболко. Морам да знам што значат овие симболи. И знам дека сакам јаболко, па затоа ќе одберам, всушност, да избирам слика од јаболко за размена. Во третата фаза, тие треба да можат да го сторат правилно, а не само да соберат какви било случајни картички или слики кои се понудени. Тие всушност треба да идентификуваат каква е сликата и дека таа мора да биде од нешто што сакаат да го имаат.

Последната фаза што ќе ви ја покажам денес е фаза четири и четвртата фаза е всушност користење на нешто што се нарекува реченица - и оваа ја има реченицата „Јас сакам“ . „Јас сакам“ е голем мотиватор за повеќето ученици. Ова е како тие ќе зборуваат. Со учењето да зборуваат, прво ќе покажат дека сакаат нешто. Повторно имате диференцијација и можете да го зголемите бројот на симболи бидејќи тие се поудобно и самоуверено ги користат системите за размена на слики. Јас сакам „јаболко“, па затоа ќе го ставам заедно во таа реченица во лентата. Тоа ќе го направам тоа самостојно за почеток. Можеби треба да направите „рака врз рака“ како возрасен на ученикот за да им помогнете да ја направат првата реченица на лента, а можеби и ја имате на таблата како ова. Можеби имате повеќе симболи внатре кои ќе ви ги покажам подоцна. Почетокот треба да биде многу едноставен, иако - само помеѓу двата симбола. Еве Јаболко. Ќе го разменам тоа и важно е да прочитам што вели реченицата. Така, возрасниот вели „Јас сакам јаболко“. Ја добивам мојата награда - затоа е многу мотивирачки. Како што децата го усвојуваат значењето на симболите, можете да ја зголемите сложеноста на книгата и да ја наредите на кој било начин што сакате. Ова е многу напредно - многу комплицирано. Има многу различни зборови тука - многу работи што се мотивирачки за ученикот. Важно е кога разменуваат дека ученикот навистина го добива она што го бара. Навистина е важно тие да ја видат моќта на јазикот..

Додаток 2 Транскрипт: Едноставен знаковен јазик

Здраво - ние ќе вежбаме некои знаци на Макатон, па ќе го направам секој знак двапати

Здраво

Погледни

Чао

Јади

Ви благодарам

Книга

Тоалет

Мама (мајка)

Пиј

Тато (татко)

Школо

Застани

Автобус

Дома

Автомобил

Наставник

Седи

Бисквит

Сега - Следно

Молив

Хартија

Што

Каде

Кој

Кога

Меурчиња

Игра

Зошто

Дојди овде

Застани

Тивко

Овошје